

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr II.

Onsdagen den 11 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde lördagen den 21 innevarande månad företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsman och riksdagens militieombudsman samt deras efterträdare.

Detta förslag antogs.

Anställdes val av tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisors-suppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmän:

herr Anderson, S. Erik	med 77 röster,
» Andersson, Elof B.	» 77 »
» Andersson, Per	» 77 »
» Bergström, P. Albert	» 77 »
» Björnsson	» 77 »
» Bodin	» 77 »
» Boman	» 77 »
» Clemedtson	» 77 »
» Enhörning	» 77 »
» Eriksson, Valfrid	» 77 »
» Ernfors	» 77 »
» Johansson i Friggeråker	» 77 »
» Johansson, Johan Peter	» 77 »
» Larsén	» 77 »
» Nilsson i Kristianstad	» 77 »
» Nilsson i Malmö	» 77 »
» Norling	» 77 »
» Pålsson	» 77 »
» Rosén	» 77 »
» Sandström	» 77 »
» Strömberg	» 77 »
» Wahlmark	» 77 »
» Walles	» 77 »
» Östergren	» 77 »

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmanssuppleanter:

herr Nilsson, Alexander	med 39 röster,
» Hagman	» 39 »
» Granström	» 39 »
» Hansson, Gustav W.	» 39 »
» Wijkström	» 39 »
» Halvarsson	» 39 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

*Anslag till
utrikesdepartementet.*

Punkten 1.

I den till riksdagen avlätna, den 3 januari 1931 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1931/1932 hade Kungl. Maj:t under punkten 1 av tredje huvudtiteln, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, föreslagit riksdagen att dels bestämma antalet ordinarie befattningar i utrikesdepartementet på under punkten angivet sätt;

dels godkänna under punkten införda ordinarie stater för utrikesdepartementet, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget till departementet, nu 511,300 kronor, med 11,000 kronor till 522,300 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, utom annat, att den kanslirådsbefattning, som tidigare i utrikesdepartementets stat varit uppförd för chefen för departementets arkiv och som vid 1926 års riksdag förts på övergångsstat, nu skulle överflyttas till den ordinarie staten.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningar i utrikesdepartementet på under punkten angivet sätt;

b) godkänna under punkten införda ordinarie stater för utrikesdepartementet, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

c) höja det ordinarie förslagsanslaget till departementet, nu 511,300 kronor, med 10,400 kronor till 521,700 kronor.

Beträffande nyss angivna fråga rörande en kanslirådsbefattning hade utskottet i motiveringen anfört:

»Vad till en början beträffar återuppförandet på ordinarie stat av befattningen såsom kansliråd och chef för utrikesdepartementets arkiv, finner utskottet de av departementschefen härför anförda skälen vara bärande och vill följaktligen förorda detta förslag. Då utskottet alltså tillstyrker Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, sker detta dock under den förutsättningen, att på den blivande innehavaren av tjänsten kommer att ställas det krav, att han ei blott skall äga fullgod skicklighet för utförandet av sedvanliga arkivgöromål utan även förmåga att verkställa historiskt och historiskt-folkrättsligt utredningsarbete av mera krävande art.»

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Gränebo, *Björck*, *Jansson* i Falun och *Strindlund*, vilka anförde följande:

»För den föreslagna åtgärden att å ordinarie stat åter uppföra befattningen såsom kansliråd och chef för utrikesdepartementets arkiv hava enligt vår mening

några vägande skäl icke anförts. Då därtill kommer, att 1930 års riksdag principiellt motsatt sig liknande överflyttning i fråga om såväl ecklesiastik- som socialdepartementet, hava vi ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del.»

*Anslag till
utrikesdeparte-
mentet...*
(Forts.)

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! Innan det nu föreliggande utskottsutlåtandet företages till detaljbehandling, anhåller jag att få giva uttryck för min uppriktiga tacksamhet för den välvilja, varmed statsutskottet upptagit de av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln framlagda förslag. Jag har visserligen med beklagande konstaterat, att Kungl. Maj:ts förslag på vissa punkter icke helt kunnat av utskottet biträdas och på andra punkter icke vunnit utskottets enstämmiga godkännande. Men jag har dock med stor glädje och tillfredsställelse funnit, att utskottet i stort sett behärtrat de önskemål av olika slag, som i statsverkspropositionen framförts för tillgodseende av utrikesförvaltningens skiftande arbetsuppgifter och behov, och jag har därför ej velat underlåta att här uttala mitt varma tack för den välvilliga behandling, som utskottet sålunda ägnat tredje huvudtitelns anslagsäskanden.

Under den nyss föredragna punkten har utskottet bl. a. tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om återuppförande å den ordinarie staten för utrikesdepartementet av den nu å övergångsstat uppförda befattningen såsom kansliråd och chef för departementets arkiv. Då emellertid inom utskottet reservationsvis yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, ber jag att, medan jag nu har ordet, få i största korthet utveckla de omständigheter, som föranlett mig att hos Kungl. Maj:t avgiva förslag om den ifrågakvarande befattningens återupprättande.

Anledningen till att jag vid förarbetena till årets statsverksproposition ansåg mig böra upptaga denna fråga, var givetvis den, att min kännedom om arbetsförhållandena inom utrikesdepartementet bibragt mig den livliga övertygelsen, att befattningens bortfallande skulle medföra allvarliga olägenheter för arkivgöromålens behöriga bestridande och äventyra möjligheterna av arkivarbetets bedrivande efter de linjer, som erfarenheterna icke minst under senare år visat sig kräva. Med dessa utgångspunkter var det ju självfallet, att jag skulle finna det i hög grad önskvärt, att förslag nu, i anslutning till den nuvarande arkivchefens inom kort förestående tillbakaträdande, framlades om befattningens återupprättande. Jag förbisåg därvid ingalunda, att ett sådant förslag måhända skulle kunna väcka betänkligheter med hänsyn till 1926 års riksdagsbeslut i frågan. Vid närmare studium av handlingarna i ärendet fann jag emellertid, att det av Kungl. Maj:t vid 1926 års riksdag framlagda förslaget om arkivchefsbefattningens överförande till övergångsstat mött starka betänkligheter inom riksdagen. Vid förslagens framläggande hade föredragande departementschefen själv uttryckligen betonat, att han med hänsyn till de av 1924 års riksdag beslutade avsevärda indragningarna av befattningar inom arkivet hyst tvekan rörande lämpligheten av att än mera reducera arkivets högre kvalificerade personal; då det emellertid gällt att åstadkomma ytterligare besparingar genom indragning av befattningar inom departementet, hade departementschefen dock ansett en indragning böra i första rummet drabba arkivpersonalen. Statsutskottet fann sig för sin del ej kunna tillstyrka förslaget, utan hemställde om bifall till en av herr Forssell inom andra kammaren väckt motion om avslag å detsamma. Utskottets hemställan bifölls i första kammaren, men avslogs först i andra kammaren och sedan i gemensam votering.

Jag fann vidare, att statsutskottet vid 1928 års riksdag visserligen avstyrkt en av herr Engberg i andra kammaren väckt motion om den ifrågakvarande befattningens överförande till ordinarie stat, men därvid framhållit, att utskottet

Anslag till
utrikesdeparte-
mentet.
(Forts.)

funnit åtskilliga skäl tala för en sådan åtgärd, ehuru utskottet icke »ansett sig för närvarande böra tillstyrka att så sker, *särskilt som den nu å övergångsstat uppförda innehavaren av nämnda befattning först år 1931 uppnår pensionsåldern*». Och dåvarande ministern för utrikes ärendena Löfgren förberedde vid frågans behandling i riksdagen på att »den kommer tillbaka i sinom tid», därvid han även ville understryka behovet av en åtgärd, varigenom åt arkivet tillförsäkras en tillfredsställande självständig ledning.

Då jag sålunda fann, att vid framläggandet för 1926 års riksdag av förslaget om arkivchefsbefattningens indragning, föredragande departementschefen hyst tvekan om åtgärdens lämplighet, att statsutskottet 1926 avstyrkt indragningen, att första kammaren därvid bifallit utskottets hemställan samt att statsutskottet vid 1928 års riksdag uttalat sig i frågan på ett sätt, som väl knappast kunde tydas annat än som ett tecken på välvillig inställning till framläggande av förslag till just denna riksdag om befattningens återupprättande, ansåg jag mig ej böra hysa någon tvekan gentemot framläggande av det förslag, som nu ligger på kammarens bord.

I fråga om förslagets sakliga motivering tillåter jag mig i övrigt hänvisa till de uttalanden, som anförts i statsverkspropositionen. Jag vågar hoppas att kammaren därav skall hava blivit övertygad om behovet av en befattning, som ansågs vara erforderlig redan vid 1906 års omorganisation av utrikesdepartementet och vars återinförande i departementets organisation, med hänsyn till de vidgade krav i olika hänseenden, som numera ställas på utrikesdepartementets arkiv, verkligen synes mig vara *synnerligen angeläget*.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Det finns nog inte många varelser, som äro så beklagansvärda som de barn, vilka bragts till världen genom besparingskommissioner. De äro utsatta för ständiga attentat från ämbetsverk, myndigheter och statsråd. De enda, som i någon mån ta sig an de olyckliga, äro statsutskottet och speciellt de sparsamma i statsutskottet. Många av dessa barn bli inte heller särskilt långlivade, och det har redan under de få år, som gått efter de första besparingsaktionerna, vid upprepade tillfällen från Kungl. Maj:ts och motionärers sida gjorts försök att bringa dessa stackars barn om livet.

Vi stå i dag inför ett mycket typiskt fall av ett sådant här barnamord från Kungl. Maj:ts sida. 1924 gick som bekant besparingsyxan fram över utrikesdepartementet. Då bortplockades en del av besättningen på den överorganiserade arkivavdelningen. Två år senare kom Kungl. Maj:t med utrikesministern i spetsen och sade, att erfarenheterna givit vid handen, att man mycket väl kunde sköta de göromål, som det här gällde, även efter en topphuggning. Man tog bort B 30-tjänstemannen, galjonsbilden, och lät de underordnade ensamma fullgöra arbetet. Departementschefen förklarade som sagt 1926, att det mycket väl gick för sig. Sedan dess har man två gånger försökt att vinna tillbaka den befattningshavare, som kommit på övergångsstat, och få honom över på ordinarie stat. Man kunde också förutse, att anslagen i detta syfte skulle tilltaga i intensitet år 1931, då vederbörande skulle pensioneras och sålunda besparingen för statsverkets del inträda. Mycket riktigt! Departementschefen har ju här redan sökt försvara sitt förslag, och hans excellens utrikesministern har så till vida haft en mycket lätt uppgift, som han kunnat peka på att första kammaren aldrig varit någon vän av den besparingsåtgärd vi här diskutera. Han kan också åberopa, att statsutskottet redan förut givit ett finger åt dem som velat rasera besparingsarbetet från 1926.

Enligt den erfarenhet jag vunnit i statsutskottet är nog intet departement så väl försett med personal som utrikesdepartementet. När frågan om dess organisation senast var före, tror jag, att det var en allmän känsla, att man stod

inför en överorganisation, och det rådde en mycket stor olust mot att gå in för dessa fyra avdelningschefer eller utrikesråd, som det numera heter, och ikläda sig de stora utgifter, som den organisationen skulle medföra. Men det var inte så lätt att i statsutskottet åstadkomma en reviderad organisation, och så kom då den nuvarande organisationen till. Faktiskt har ju arkivet en gång i världen haft fem tjänstemän. 1924 slopades två, som fördes på övergångsstat. 1926 hade man vunnit den erfarenheten, att man kunde vara av med ytterligare en, och så satte man den tredje på övergångsstat. Det blev alltså endast två kvar, en i B 24 och en i B 21.

Anslag till
utrikesdepartementet.
(Forts.)

Fastän jag personligen har kritiskt betraktat mycket i 1926 års kanslireform, har jag rent principiellt ställt mig alldeles bestämt avvisande mot varje försök att *bitvis* bryta sönder den då beslutade organisationen. Skall någon ändring ske, bör den övervägas i ett sammanhang och inte genomföras på det sättet, att man blockerar tillbaka från övergångsstat till den ordinarie staten en befattningshavare i år och en ett annat år. I fjol intog också statsutskottet konsekvent en sådan ståndpunkt. Det krävdes från ecklesiastikdepartementet, att man skulle flytta över en kanslisekreterare från övergångsstat till ordinarie stat. Statsutskottet sade blankt nej. Man kunde till nöds vara med om att t. v. godtaga en extra ordinarie, men man ville absolut inte öka ut den ordinarie staten. Från socialdepartementet begärdes på samma sätt — det var en alldeles enahanda situation som den i dag föreliggande — att ett kansliråd, som uppförts på övergångsstat och som föll för pensionsgränsen, skulle återföras. Statsutskottet intog då den ståndpunkten att inte biträda Kungl. Maj:ts förslag. Man anvisade tills vidare medel för avlöning av en extra föredragande, ett extra kansliråd, men vägrade att rubba på de ordinarie staterna. Den ståndpunkten är konsekvent och välgrundad.

Det kan inte anföras mer än ett undantag. Om hans excellens utrikesministern noga genomforskat dessa rekryteringsspörsmål, så kan han svara mig, att i fråga om finansdepartementet 1930 års riksdag intog en motsatt hållning. Men då gällde det en alldeles speciell angelägenhet. Finansdepartementet hade då på riksdagens initiativ fått mottaga en ny, mycket stor grupp ärenden genom centraliseringen av pensionsfrågorna, och var och en insåg, att det för dessa nya uppgifter behövdes en ny föredragande i finansdepartementet. Detta är, så vitt jag vet, det enda undantag som gjorts, när det gäller att efterpröva det besparingsresultat, som 1926 uppnåddes i riksdagen i fråga om Kungl. Maj:ts kansli.

Under dessa förhållanden har jag ansett, att både konsekvensen och klokheten bjudit att motstånd reses mot den åtgärd, som här föreslås. Jag anser, att man kan behöva en bättre kvalificerad topp på utrikesdepartementets arkivavdelning och jag skulle ha förstått, om det från utrikesdepartementets sida hade föreslagits, att en av de nuvarande förste arkivarierna skulle flyttas upp i lönegraden B 26. Det hade varit en rimlig åtgärd. Han hade då kommit i samma ställning som förste arkivarierna i riksarkivet. Men att man skall behålla en förste arkivarie i B 24 och en andre arkivarie i B 21 samt inrätta en ny befattningshavare i B 30, kan jag inte anse rimligt. Däremot har jag velat i min ringa mån resa en gensaga, för att jag skall ha ryggen fri vid avvärjandet av de ytterligare attentat, som otvivelaktigt i fortsättningen komma att från ämbetsverkens och departementens sida göras gentemot indragningarna 1926. Jag vet väl, att det i denna kammare, som ju aldrig har haft några sympatier för besparingar på utrikesdepartementets stat, är ganska fåfängt att kämpa mot ifrågasättande och för sig ganska anspråkslösa utvidgning av utrikesdepartementet. Men för konsekvensen och redan i handlandet har jag ansett det vara nödvändigt att det åtminstone från något håll höjes en varnande röst och jag ber därför, herr talman, att på denna punkt få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Anslag till
utrikesdeparte-
mentet.
(Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Herr Björck talade nyss om barnavård, och jag får säga, att lika väl som det kan råda delade meningar om huru barn böra skötas, kan det givetvis också vara olika åsikter om hur man bör förfara, då det gäller avskedande och anställande av tjänstemän. Här kommer emellertid barnet igen väsentligt förbättrat sedan den gång riksdagen sist fattade beslut i detta ärende.

I utskottet ha vi naturligtvis från början varit tveksamma beträffande förslaget, men efter de undersökningar vi ha företagit — vi ha bland annat haft representanter för utrikesdepartementet uppe — ha vi ansett oss kunna gå med på detsamma. Man bör givetvis hålla på ett riksdagsbeslut, så långt det är möjligt, men visar det sig, att det bör ändras, bör man inte stå mera fast vid ett tidigare beslut, än att man kan taga hänsyn till givna skäl och förutsättningar. Det gäller alltid att pröva varje sak för sig. Fast statsutskottet och riksdagen en gång av sparsamhetsskäl kunna vidtaga en åtgärd, är det ju inte alls säkert, att den bör vara bestående för evigheten. Sådana omständigheter och sådana förändringar kunna alltså inträffa, att man får ändra beslutet.

Vi kunde emellertid i statsutskottet icke gå med på förslaget, med mindre än att vi fingo in vissa garantier för att den person, med vilken det gällde besätta den nämnda posten, verkligen kunde äga de kvalifikationer, som kräves för uppgiften. Som kammarens ärade ledamöter se på sid. 3, ha vi därför redan i början av utskottets yttrande tillagt: »Då utskottet alltså tillstyrker Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, sker detta dock under den förutsättningen, att på den blivande innehavaren av tjänsten kommer att ställas det krav, att han ej blott skall äga fullgod skicklighet för utförandet av sedvanliga arkivgöromål utan även förmåga att verkställa historiskt- och historiskt-folkrättsligt utredningsarbete av mera krävande art.» Vi ha velat giva detta direktiv för postens besättande, och med denna garanti förefaller det mig, som om man icke bör ha anledning att tveka, när det gäller att tillsätta den här föreslagna platsen. Jag tror, att arbetsuppgifterna äro så krävande och mångahanda, att riksdagen icke saknar fog att här ändra ett tidigare beslut. Det kräves som sagt också större kvalifikationer av den, som skall inneha posten.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björck, Wilhelm: Jag skall be att till fullständigande av det av mig framställda yrkandet få hemställa, att kammaren med bifall till herr Lindblads m. fl. reservation ville ur utrikesdepartementets ordinarie stat utesluta »1 kansliråd och chef för arkivet... B 30» samt vidtaga därav föranledda ändringar i anslagsbeloppen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt, skulle bifallas, dels ock, av herr Björck, Wilhelm, att utskottets hemställan skulle bifallas med utelämnande i den under a) upptagna förteckningen över befattningshavare å ordinarie stat för utrikesdepartementet av orden »1 kansliråd och chef för arkivet ... B 30» samt med iakttagande av därav föranledda ändringar i de under b) uppförda anslagsbeloppen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Under punkten 2 av tredje huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:ts förslagit riksdagen att

dels bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för beskickningar och konsulat på under punkten angivet sätt;

dels godkänna under punkten införd stat för beskickningar och konsulat, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

dels godkänna under punkten införd stat för ortstillägg, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget beskickningar och konsulat, nu 1,661,000 kronor, med 138,200 kronor till 1,799,200 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebar bland annat, att å ordinarie staten för beskickningar och konsulat skulle uppföras handelsrådsbefattningar i lönegraden B 30 vid beskickningarna i Berlin, Paris och Washington.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i nyss angivna del, hemställt, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för beskickningar och konsulat på under punkten angivet sätt;

b) godkänna under punkten införd stat för beskickningar och konsulat, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

c) godkänna under punkten införd stat för ortstillägg, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

d) höja det ordinarie förslagsanslaget beskickningar och konsulat, nu 1,661,000 kronor, med 126,000 kronor till 1,787,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Lindblad, Olof Olsson, Nilsson* i Gränebo, *Rosén* och *Strindlund* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för beskickningar och konsulat på sätt i reservationen angivits;

b) godkänna i reservationen införd stat för beskickningar och konsulat, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

c) godkänna i reservationen införd stat för ortstillägg, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

d) höja det ordinarie förslagsanslaget beskickningar och konsulat, nu 1,661,000 kronor, med 73,100 kronor till 1,734,100 kronor.

Det av reservanterna framlagda förslaget innebar avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående uppförande å ordinarie stat av handelsrådsbefattningar i Berlin, Paris och Washington.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Reservanterna på denna punkt ha i hög grad drabbats av hygieniska malörer, och det är denna omständighet, som gör, att jag kommit att ta till orda. Reservationen skulle i normala fall ha företrätts av en man, som varit bättre insatt i sakens detaljer, än jag kan vara.

Vad jag personligen haft att opponera mig emot är, att Kungl. Maj:ts förslag skärper en utveckling, som enligt mitt förmenande har gått i en felaktig riktning. När de handelsattachéer, som det här gäller, för tjugufem år sedan lancerades, tänkte man sig dem förflyttade långt bort från vårt eget land, till

Ang. inrättande av tre ordinarie handelsrådsbefattningar.

Ang. inrättande av tre ordinarie handelsrådsbefattningar.
(Forts.)

Sydamerika — såväl Brasilien som Argentina — och till Östasien och arkipelagen däromkring med avstickare till Australien. Den ende, som det då var fråga om att placera här hemma på vår egen kontinent, tänkte man sig placerad nere i Turkiet. Man märker omedelbart — vid erinran om detta — vad meningen egentligen var. Man tänkte sig handelsattachéerna som synnerligen rörliga propagandister för det svenska näringslivet.

Ären gingo, och 1919 sökte man nyorientering på detta område, liksom man ju för övrigt även sökte nydana utrikesdepartementet. Det kan vara av intresse att ta del av, hur den kommitté, som vid den tiden hade hand om dessa ting, tänkte sig saken. Man utgick då också ifrån, att handelsattachéerna skulle ha sin verksamhet långt borta: i Indien, på den ostindiska arkipelagen, i Australien, i Kanada och Amerika, och den ende man ville ha placerad här hemma på den egna kontinenten var en man i Paris. Man tänkte sig också att möjligen ha en attaché placerad nere i Tiflis med en större råjong där nere till sitt förfogande. Meningen den gången var således ungefär densamma som den, vilken lancerades 1906.

De av herrarna här, som ha ett speciellt intresse av att kontrollera ordalagen, kunna slå upp i det föreliggande utskottsutlåtandet på sidan 11 och där se, hur man ett par år efteråt, när man återigen tänkte sig en nyorientering, resonerade i frågan. Departementschefen lägger nämligen fram till beskådande en promemoria, som skulle ha utgjort en ledning vid resonemangerna, en promemoria som innehåller en redogörelse för den utveckling, som handelsattachéinstitutionen kommit att få under årens lopp, eller kanhända rättare den man tänkte sig vara den för tillfället riktiga. Den nya organisationen skulle dela upp handelsattachéerna i två grupper. En grupp, vilken betraktades som den förnämligare, enligt vad jag hörde i utskottet, skulle bestå av personer, som skulle placeras i sådana länder, där man egentligen inte längre hade som uppgift att driva någon starkare propaganda; de skulle i stället placeras inom beskickningarna och där spela rollen av å ena sidan rådgivare, å andra sidan kommersiella sekreterare. Detta var alltså grupp I. Gruppen II skulle däremot fortfarande uppehålla traditionerna från de första handelsattachéernas tid; dessa handelsattachéer skulle fortfarande vara propagandister och placeras i länder av — som det står här — mera kolonial natur.

Och hur är det i år? Vad är det för folk vi nu haft att syssla med i utskottet? Jo, vi ha fyra stycken attachéer av första gruppen, det vill säga den förnämligare, sittande under titeln handelsråd i Berlin, Paris, New York och Madrid, och representerande de länder, där dessa städer äro huvudstäder, undantagandes den i Madrid, som jämväl har Portugal till sin domän. Och gruppen nummer två, propagandisterna, representeras av en ensam man nere i Egypten.

Vi lägga märke till den förskjutning, som ägt rum på en jämförelsevis kort tid. Ur de rörliga propagandisternas klass har den ene efter den andre fallit bort, och i stället har man fått några personer, sittande som någon slags sekreterare eller skrivare — kommersiella sekreterare, som det står.

Det är denna utveckling, som jag inte riktigt har kunnat följa med, om jag så får säga. Jag har också svårt att tänka mig att den värdering, som jag hörde i utskottet, skulle kunna vara den riktiga, d. v. s. att attachéerna av första gruppen skulle vara av ett förnämligare slag än attachéerna av den andra. Det är väl ändå egendomligt, att de senare, de ursprungliga propagandisterna, skulle vara av en sämre klass, medan däremot de förra, som alltmör blivit ett bihang vid en beskickning, ett slags sekreterare, som sköta löpande ärenden, skulle utgöra en förnämligare grupp, som man nu alldeles särskilt skulle ta om hand och göra till ordinarie handelsråd.

Det är här kärnpunkten ligger, och vad jag nu sagt är den bakgrund, mot

vilken det lilla skall ses, som jag ytterligare har att tillägga. Departementschefen förklarar nämligen att den omständigheten att man vill göra tre styc-ken av de fem — d. v. s. så gott som hela den förnämligare gruppen, eller herrarna i Paris, Berlin och New York — till ordinarie, endast innebär en ren konsekvens av den utveckling, som skett på området. Ja, det må vara sant, att det är en konsekvens av utvecklingen. Men utvecklingen har, såvitt jag kan förstå, gått i en fullständigt felaktig riktning. De människor, som skola upparbeta marknader för det svenska näringslivet på andra sidan de stora vattnen, de äro borta. Det finns en liten relik — så att säga — kvar nere i Egypten, det är alltsammans. De människor, som sitta här på kontinenten som bihang till någonting annat, de ha blivit flertalet. Jag är av den meningen, att i en sådan situation skall man inte göra någon till ordinarie. Har utvecklingen gått åt det hållet, är det uppenbarligen en utveckling, som inte är riktig, och man bör då ta sig en funderare, hur man överhuvud taget skall ställa sig till denna attachéinstitution. Hela gruppen propagandister är försvunnen och vi ha, som jag säger, bara kvar skrivarne-sekreterarna. Det är den omständigheten att jag inte kunnat finna det vara riktigt att fastslå denna utveckling, som gjort att jag i detta ärende har sällat mig till reser- vanterna.

*Ang. invrät-
tande av tre
ordinarie
handelsråds-
befattningar.
(Forts.)*

När man ett slag överbädder, huruvida man inte även i London skulle placera en handelsattaché, fann man att detta var alldeles onödigt. Där hade man nämligen en generalkonsul, och denne generalkonsul behövde endast få förstärkning inom arbetspersonalen, så kunde det hela skötas bra. Är det inte rimligt att man överbädder, huruvida man inte lämpligare kan fylla platserna i fråga med billigare krafter än handelsråd? Och som en följd därav menar jag också, att det inte finns någon anledning att nu göra dessa befattningshavare till ordinarie. Vad det finns anledning till är att övertänka hela saken, och det är på grund därav, herr talman, som jag hemställer om bifall till den reservation, som vid denna punkt är fogad till utskottets utlåtande av herr A. C. Lindblad m. fl.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Då detta ärende första gången föredrogs på första avdelningen i statsutskottet, hade jag svårt att värja mig för den tanken, att vad dessa befattningshavare kunna vinna, det kommer handelsattachéuppgiften att förlora. Och då det måste ligga i allas intresse att söka främja svensk handel och svenskt näringsliv, ställde jag mig, innan vi hunnit göra mera ingående undersökningar i saken, på avslagslinjen. Jag ansåg nämligen då, att det visserligen kunde vara bra att en befattningshavare efter tio eller femtons års tjänstetid skulle kunna bli utnämnd till ordinarie — det är ju en sak som vem som helst måste erkänna vara riktig och lämplig — men om därmed samtidigt deras förutvarande uppgift skulle bli tillbakasatt, så måste jag ändå gå på avslag. Då vi emellertid kallade upp en representant från utrikesdepartementet för att lämna en del uppgifter, fingo vi den upplysningen att dessa handelsattachéer, som gå under benämningen första gruppen, under handelsrådstiteln skulle utföra precis samma arbete som de tidigare utfört. Därmed måste ju också saken te sig annorlunda. Man måste då komma till det resultatet, att det här endast gällde att möjliggöra dessa befattningshavares utnämning till ordinarie, och en sådan fordran kan jag för min del icke motsätta mig.

När man vet att de befattningshavare, det här gäller, komma att utföra precis samma arbete och handhava precis samma uppgifter i fråga om att främja vår handel och vårt näringsliv som de ha utfört tidigare, blir frågan endast: skola vi kunna utnämna dem till ordinarie eller inte? Jag har anslutit mig till dem, som anse det rimligt och billigt att efter många års tjänst

Ang. inrättande av tre ordinarie handelsrådsbefattningar.
(Forts.)

kunna utnämna dessa befattningshavare till ordinarie. Då hör det heller inte hit att, som herr Olof Olsson här talade om, dessa handelsattachébefattningar alltmör kommit därhän, att deras innehavare sitta på legationerna som sekreterare eller kommersiella rådgivare. Är denna anordning inte tillfredsställande, förefaller det som om riksdagen, oberoende av det beslut, som nu fattas, härvidlag senare kan åstadkomma en reform. De krav, som nu föreligga, behöva icke på något sätt tillbakavisas därför att man eventuellt i en framtid kan komma att ge ett annat innehåll i dessa båda grupper s. k. arbetsuppgifter.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! Herr förste vice talmannen anförde att det var sorgligt, att de s. k. mindre förnåma handelsattachéerna — jag vet nu inte varför han använde det uttrycket — avtagit, och de mer förnåma tilltagit i antal. Jag vill med anledning därav anföras, att detta just beror på riksdagen själv, som med klart inseende av betydelsen av vår kommersiella och ekonomiska utveckling i utrikespolitiskt avseende beviljat medel till åtskilliga legationer och konsulat på platser, där vi förut hade speciella handelsattachéer. Sålunda har riksdagen under fjolåret beviljat anslag till en legation i Bolivia. Riksdagen har likaledes för några år sedan beslutat avlönade generalkonsulat i Kalkutta och Batavia. Samtidigt har under de senare åren, och icke minst efter 1928, då riksdagen beslöt att på ordinarie stat uppföra chefen för handelsavdelningen i utrikesdepartementet, klarare och klarare betonats, att vår utrikespolitikens kanske viktigaste uppgift ligger just på det ekonomiska och kommersiella området. Detta har också kommit till klart och tydligt uttryck genom den allt större vikt, som fästes vid handelsråden och deras verksamhet. Jag har själv haft tillfälle att på nära håll följa särskilt handelsrådets i Berlin verksamhet, och jag vågar säga, att de kvalifikationer, som fordras av denne, verkligen äro sådana att man icke kan tänka på någon billigare arbetskraft. Det förhåller sig nämligen så, mina herrar, att handelsråden i motsats till de övriga legationstjänstemännen ha direkt tillträde icke bara till utrikesdepartementet, utan även till alla övriga ämbetsverk och departement i de olika städerna. Det är klart att en kvalificerad tjänsteman, i synnerhet om han stannar på platsen några år, kan göra ofantligt mycket nytta genom att han direkt kan vända sig till alla dessa verk och institutioner. Jag tror att man lugnt kan säga, att vår industri och vår handel mer än en gång haft en ofantlig nytta av vad våra handelsråd eller handelsattachéer — det spelar alls ingen roll vad de kallas, ty de äro icke förnämligare för det — på detta område ha uträttat. Jag har sett det själv på nära håll i Berlin — och i Paris och Washington har man säkerligen kunnat konstatera detsamma. Denna utveckling är, mina herrar, icke annat än en naturlig konsekvens av en allt klarare uppskattning av vikten av vår utrikespolitikens ekonomiska läggning och inriktning. Den följer ganska naturligt därav.

Den föreslagna förändringen skulle, som också redan betonats, icke ha någon som helst återverkan på handelsrådets tjänstgöringsförhållanden och tjänsteställning. Den skulle ur tjänstemännens egen synpunkt icke ha någon annan innebörd än att tillförsäkra dem pensionsrätt och därmed den tryggade ställning, som tillkommer en ordinarie tjänsteman. Och detta spelar ingalunda någon liten roll i detta fall. Även när det gäller personer, som suttit där ganska länge, kan det vara fara värt att de ryckas därifrån. Antingen kunna de ge vika för ett anbud från enskilt håll, eller också kunna de, på grund av sin osäkrare ställning, drivas att försöka få något konsulat eller sådant i stäl-

let. Om de få den starkare ställning, som här föreslås, sitta de kvar, och vi kunna utnyttja den ofantliga nytta de göra.

Jag har, som sagt, själv varit i tillfälle att på nära håll se förhållandena i Berlin och vet hur viktigt det är att handelsråden få sitta på sina nuvarande poster. För utrikesförvaltningen i dess helhet skulle förändringen ha en vittgående innebörd. Jag har för egen del en grundlig erfarenhet av förvaltningens arbetsmetoder och allmänna inställning under olika skeden, och detta gör att jag för min del varmt vill förorda, att riksdagen ansluter sig till statsutskottsmajoritetens förslag.

Ang. inrättande av tre ordinarie handelsrådsbefattningar.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen: Det där lilla ordet om att vissa handelsattachéer skulle vara av en »förmäligare» sort har jag inte funnit på själv, utan det har jag, herr talman, från utskottet. Det var nämligen detta, att den var så förmälig, som motiverade handelsrådstiteln, och jag förmodade därför, att det låg någon mening i det.

Herr Johan Nilsson i Malmö sade, att de själva till en början varit högst betänksamma mot det här, men att de kallade upp en man från utrikesdepartementet. Och han lyckades prata ikull dem. Vi ha således en helt annan Johan Nilsson att räkna med nu än den ursprunglige, och det är verkligen att beklaga. Ty om man bara lägger litet enkelt förnuft på ärendet, tycker jag, att det är klart, att handelsråden inte kunna få precis samma arbete att sköta. Den självständigt verksamme mannen försvinner, och vi få i stället en man, som handlar på befallning, ett slags sekreterare. Det blir en fråga om kvalifikationerna, som ju hans excellens herr utrikesministern också talade om. Dessa kvalifikationer måtte ha blivit mycket illa återgivna i propositionen. Alldeles fränsett att man talar om att såsom kvalifikationer måste förutsättas, att mannen i fråga vid sidan av sin kommersiella erfarenhet också måste ha administrativ förmåga, står det mycket tydligt här, att han har att handlägga frågor av kommersiell natur — i stor utsträckning av löpande beskaffenhet. Det är detta, som jag inte kunnat undgå att fästa mig vid, därför att jag ju känner litet till, vad det vill säga att ha en karl, som sköter löpande ärenden. Det är någonting helt annat än att ha en man, som självständigt är ute på fältet som en erövrare för den svenska handelsmarknaden. Jag menar, att handelsråden äro alldeles för dyra krafter att använda i den befattningen. Vi böra inte längre ha människor i lönegraden B 30; det kan finnas billigare folk, som kunna sköta löpande ärenden precis lika bra som dessa handelsråd. Det är just där, som min opposition ligger. Vi böra överlägga om saken ännu en gång och se efter, huruvida det är rimligt, att den utveckling som skett under de sista åren knäsläts. Låt oss således ta saken i övervägande, men detta kunna vi inte, om vi göra tre av de fyra, som det här gäller, till ordinarie. Därigenom blir ju det hela så gott som stjälp.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Herr förste vice talmannen tror, att Johan Nilsson icke skulle vara densamme i dag som han var för en vecka sedan, men det är ett misstag, ty han är precis densamme. Skillnaden är endast, att jag först grundat min tvekan och min avslagsgående uppfattning på en farhåga, men sedan jag har fått fakta i stället för farhågan, måste jag givetvis icke ha större kärlek till farhågan, än att jag böjt mig för fakta. Att jag gjort detta bevisar, att jag måste yrka bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag.

Jag upprepar ännu en gång, att det icke är befattningarna såsom handelsattachéer, som det här i dag gäller att reformera, utan det gäller endast, huruvida man kan förordna en handelsattaché under första gruppen till handelsråd.

Ang. invrät-
tande av tre
ordinarie
handelsråds-
befattningar.
(Forts.)

Det blir en annan titel, och det är hela skillnaden. För att man emellertid icke skall tro, att representanten för utrikesdepartementet på denna punkt »pratade ikull» oss inom utskottet och icke heller oss här i riksdagen — det har icke försökts — vill jag säga, att på sidan 11 i förevarande utlåtande åttonde raden nerifrån börjar en förklaring på, vad handelsattachéernas uppgifter i första gruppen äro. Skulle utrikesdepartementet få handelsattachéerna att tumma på den uppgiften, skulle utrikesdepartementet liksom andra utsetta sig för en anmärkning från riksdagens sida. Men detta hindrar icke, att man kan vidtaga de åtgärder, som finnas lämpliga för att återföra uppgifterna fullt och helt eller kanske ännu bättre i fortsättningen. Detta är min förklaring till att jag gick ifrån farhågan och böjde mig för fakta.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Bara ett par ord.

När jag avlyssnade den siste ärade talarens första anförande, fick jag det intrycket, att det var ett argument, som, så att säga, särskilt hade fångat honom, och det var — såsom ju är ganska mänskligt — att dessa handelsattachéer äro uppförda på extra stat och att man rimligen måste sörja för att ordna deras pensionsfråga. Jag har också övervägt detta argument, och jag tror, att med litet god vilja från utrikesdepartementets sida skulle saken kunna ordnas utan att man nödgas invrätta några nya tjänster. Hans excellens herr utrikesministern har både i propositionen och här i dag glädjande nog slagit fast, att den viktigaste uppgiften för utrikesrepresentationen ligger på det ekonomiska och kommersiella området. Vad är då naturligare, mina herrar, än att dessa omstridda handelsattachéer förordnas till legationsråd? Varför kunna de icke utnämnas till legationsråd? Det står för övrigt i propositionen, att de förestått legationer. Jag förstår mycket väl, att det är en ytterst främmande tanke för en yrkesdiplomat, att handelsattachéerna skola konkurrera med den så att säga legitima karriärens män. Det framgick också mycket klart under debatten i statsutskottet, att denna reform egentligen kommit till i syfte att leda in handelsattachéerna i en återvändsgränd. När de nått sitt slutmål, behöver man icke vidare räkna med dem! Men den fördomen får inte hindra en förnuftig ordning.

Det är således på denna punkt, som jag framförallt ställt mig skeptisk mot denna anordning. Jag har sagt mig själv, att ingen skada kan ske, därigenom att dugliga handelsattachéer göras till legationsråd, en befattning som redan finnes i staten. Går man den vägen så behövas icke flera befattningar i löneklass B 30 på de legationer, som det här gäller. På det viset lösa vi deras pensionsfråga och giva dem en stabilare ställning i världsalltet utan att skapa några nya ordinarie befattningar.

Herr talman, jag ber att få instämma uti herr förste vice talmannens yrkande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel:** Herr talman! Herr förste vice talmannen anförde, att dessa så kallade bättre handelsattachéer eller handelsattachéer av första ordningen eller vad man skall kalla dem, egentligen sysselsätta sig med löpande göromål, och han menade, att dylika göromål kunde utföras av mindre dyra arbetskrafter. Men, mina herrar, det beror på vad det är för löpande göromål. Vad skola dessa herrar göra? Dessa befattningar ha tillkommit för att de olika beskickningarna skulle ha ständig tillgång till högt kvalificerad arbetskraft beträffande handelspolitiska och kommersiella frågor.

Bland de förra vill jag särskilt framhålla den utomordentliga betydelsen av handelstraktater med hänsyn till vårt lands handelspolitik gentemot det land,

där dessa tjänstemän äro anställda. Icke minst viktigt är det för oss att ha tillgång till personer, kompetenta att göra iakttagelser i anställningslandet för utnyttjande av »mest gynnad nations»-klausulen och att även göra iakttagelser med avseende å traktatsförhandlingar med samtliga övriga makter.

De rent kommersiella ärenden, som ankomma på beskickningarna och utgöra handelsrådets dagliga arbete, medföra givetvis en löpande skriftväxling och särskilt besvarande av ett stort antal frågor rörande kommersiella förhållanden i anställningslandet, vare sig det gäller en näringsgren i allmänhet eller enskilda firmor, vilka av någon anledning äro intresserade av en viss fråga.

Men handelsrådets löpande arbeten innebär icke minst att anknyta och upprätthålla personliga förbindelser med representanter för industri och handel samt att hos olika statliga myndigheter skaffa sig en ingående kännedom om förhållandena på platsen, om de kommersiella förhållandena i anställningslandet. De få därför resa omkring och besöka mässor och dylikt, och så rysligt stabila äro de icke. Jag tänker att jag nu lyckats visa, att vad de ha att göra äro ganska viktiga saker.

Herr Wilhelm Björck frågade: Varför kan man icke sammanslå dem med legationsråden? Jo, mina herrar, vi kunna icke göra det därför, att det är alldeles för mycket att göra på legationerna. Jag önskar att herrarna vore i tillfälle att komma ut och se vad för slags arbete som utföres av legationsråd och handelsråd. Handelsrådets arbete är någonting helt annat än legationsrådets. Legationsråden äro upptagna med rapporter och ständiga reklamationer med mera sådant från landsmän. De ha dessutom att övervaka det hela, och det är därför omöjligt för legationen att reda sig med endast en tjänsteman. Vad man nu åsyftar är endast att stabilisera det, som infördes för flera år sedan, det vågar jag än en gång framhålla. Vi ha utnämnt ett dylikt handelsråd till legationsråd. Herr Winqvist, som var handelsråd i Madrid, blev legationsråd i Sydamerika med placering som chargé d'affaires i Bogotá. Vi ställa oss icke avvissande, när det kan ske, men vi kunna icke utnämna ett handelsråd till legationsråd på samma plats, där han verkar som handelsråd, emedan där behövas båda två.

Jag tror, att jag nu har klargjort för herrarna, att båda två ha ganska viktiga uppgifter att fylla och att båda två därför äro mer och mer behöfliga. Jag vill än en gång understryka, något som jag tror även framgår av propositionen, att förevarande förslag icke åsyftar en uppdelning av handelsattachéerna. En sådan skedde för tio år sedan, och det är nu endast fråga om att anpassa organisationen efter redan bestående faktiska förhållanden.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Man kan naturligtvis tvista om mycket, men en sak tycker jag att alla skulle kunna vara överens om, nämligen att den utveckling som skett inte kan vara till det bättre ur tjänstens synpunkt. Vi hade ursprungligen handelsattachéer, som självständigt — på eget initiativ och eget ansvar — voro ute för att bryta mark åt det svenska näringslivet. De männen ha så småningom krympt ihop till att bliva endast biträden vid legationerna, som redan i och för sig ha skyldighet att bevaka näringsarnas intressen. Är inte detta en tillbakagång? Är det rimligt att göra handelsattachéerna i denna sämre form till ordinarie handelsråd? Jag tycker, att vi kunde samsas om svaret på denna fråga. Är det inte i en sådan situation rimligare att man överlägger om, huruvida man inte i stället för denna jämförelsevis dyra arbetskraft skulle kunna få fullt dugliga män av mindre ekonomisk tyngd för landet än vad dessa handelsråd måste bli och förresten redan äro. På den punkten tycker jag att vi alla skulle kunna vara överens.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad ut-

Ang. inrättande av tre ordinarie handelsrådsbefattningar.
(Forts.)

Ang. inrättande av tre ordinarie handelsråds-beslutningar.
(Forts.)

skottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *förste vice talmannen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 3—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till upplysningsarbete för freden.

Punkten 20.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 32,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehått följande till utskottet remitterade motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion, nr 177, vari hemställts, att riksdagen ville, under rubriken upplysningsarbetet för freden, för budgetåret 1931/1932

1) anvisa ett extra anslag av enahanda storlek som kunde beviljas till det frivilliga skytteväsendet;

2) eller, om detta ej bifölles ännu, anvisa ett extra anslag för ändamålet av 100,000 kr.;

3) uttala sig för att regeringen till varje höst inom viss termin infortrade ansökningar från vederbörande fredsorganisationer, som önskade ifrågakomma till fredsanslag, så att regeringen i sin proposition och riksdagen i sitt beslut hade något att rätta sig efter i sitt bedömande;

dels en inom andra kammaren av herr *A. Lindman* m. fl. väckt motion, nr 97, vari hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts framställning om ett extra anslag av 32,000 kronor till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932;

dels ock en inom samma kammare av herr *M. Västberg* väckt motion, nr 129, vari föreslagits riksdagen att besluta dels till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor; dels att av detta anslag mätte till Informationsbyrån för fredsfrågor och mellanfolk-

ligt samarbete utgå 25,000 kronor samt för stipendier enligt i motionen anförda grunder 10,000 kronor.

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl herrar Lindhagens och Västbergs berörda motioner (I:177 och II:129), i vad de avsåge anvisandet av högre belopp än som av Kungl. Maj:t äskats, som herr Lindmans m. fl. motion (II:97) måtte, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 32,000 kronor;

b) att herr Västbergs motion (II:129), i vad den avsåge fördelningen av till upplysningsverksamhet för freden anvisade medel, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att herr Lindhagens motion (I:177), i vad den icke behandlats under a), icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1) herrar *Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla, *Lundell, Carl Gustaf Hammar skjöld, Wiklund, Nilsson* i Bonarp, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till herr Lindmans m. fl. berörda motion (II:97) avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning;

b) avslå herr Lindhagens motion I:177, i vad densamma avsåge beloppet av anslag till upplysningsarbete för freden, och herr Västbergs motion II:129; samt

c) avslå herr Lindhagens nämnda motion i den del densamma icke behandlats under b);

2) herr *Olof Olsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! Det är, synes det mig, uppenbart, att de synpunkter som ligga till grund för högerpartiets motion, vari yrkas avslag på Kungl. Maj:ts framställning om anslag till upplysningsarbetet för freden, i viss mån äro berättigade. Detta i så måtto, att det väl för varje tänkande medborgare måste stå klart, att det svenska folkets inställning gör, att densamma under inga förhållanden kan sägas utgöra någon fara för freden. Få nationer i världen torde med sådan uppriktighet som den svenska nationen ha omfattat fredens sak, och samtliga politiska partier av någon betydelse ha uppriktigt medverkat till de internationella fredssträvandenas befrämjande.

Jag kan således giva motionärerna rätt uti, att ett särskilt statsunderstöd för fredspropaganda icke är behöfligt för att i vårt land öka förståelsen för betydelsen av en fredlig utveckling i världen.

Däremot förefaller det mig vara lika uppenbart, att det är önskvärt, att den ovedersägliga fredsvilja, som finnes hos svenska folket, erhåller en sådan inriktning, att den kan på bästa sätt göra sig gällande i folkens sammanlevnad. Men för att detta skall kunna bli förhållandet fordras det tvivelsutan ett upplysningsarbete bland folkets breda lager för att åstadkomma en rätt förståelse av de nu rådande internationella förhållandena och en riktig värdesättning av betydelsen av det arbete, som utföres i Genève och den fruktbarande kritiken av detta arbete, om en sådan skulle behövas.

Det är i huvudsak detta skäl, som varit vägledande för regeringen i dess beslut att av riksdagen äska samma belopp till upplysningsarbete för freden, som förra riksdagen beviljade. Även den föregående högerregeringen synes ha

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

varit besjälad av en liknande tanke, då den i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag äskade dels ett anslag å 3,000 kronor till understöd åt den verksamhet, som bedrivs av svenska föreningen för Nationernas förbund, dels ock ett anslag å likaledes 3,000 kronor till stipendier åt studerande vid rikets universitet för studier av Nationernas förbunds verksamhet.

Detta synes ha lämnats utan avseende av högermotionärerna, vare sig det berott på ett ändrat ståndpunktstagande från högerledningens sida eller på rent förbiseende.

Men det synes mig, som om även andra organisationer än den nyss nämnda föreningen för Nationernas förbund i sin verksamhet motsvarat de grundbetingelser som nyss angivits och att därför även de borde vara förtjänta av statsunderstöd. Jag tänker därvid exempelvis på föreningen för samarbete mellan kyrkosamfundet m. m.

Enligt de anvisningar, som av föregående års riksdag angavs, har Kungl. Maj:t tilldelat den av kapten Brunskog ledda informationsbyrån ett understöd av 15,000 kronor. Jag utgår ifrån, att det är särskilt mot detta understöd som högermotionärerna i icke ringa mån rikta sig, och jag måste också erkänna, att det kan vara underligt, att ett så kraftigt penningunderstöd givits åt en så pass ny och oprövad institution. På grund härav har också byråns verksamhet under den tid, densamma åtnjutit statsunderstöd, från statsmakternas sida varit föremål för en noggrann uppmärksamhet, och jag kan vitsorda, att denna verksamhet icke varit av den art, att densamma, såvitt jag kunnat finna, på något håll verkat anstötlig. Huruvida den nytta som byråns verksamhet medfört svarar mot det belopp som statsmakterna ställt till dess förfogande, är det för tidigt att yttra sig om. En längre tid än den som redan förflutit synes nödvändig för att med full säkerhet kunna bedöma, huruvida de anvisningar, som riksdagen i det stycket meddelat, medfört den bästa möjliga användning av de medel, som ställts till förfogande.

Jag skall icke ingå på frågan, huru medlen för detta ändamål, därest riksdagen bifaller utskottets hemställan, böra fördelas. Jag vill endast framhålla, att det ökade anslag till herr Brunskogs byrå, varom ett önskemål uttalats av utskottets majoritet, måste medföra, att andra måhända mera berättigade understödskrav måste avböjas. Ty även om, efter vad som inträffat, något anslag icke kommer att lämnas till svenska freds- och skiljedomsföreningen och en mindre del av anslaget sålunda, så att säga, blir frigjord, ha ökade anspråk på andra håll framkommit bland annat från föreningen för Nationernas förbund, och nya berättigade sådana kunna framkomma. Jag tänker i sistnämnda hänseende på den nordiska folkbildningsverksamhet, som i dessa dagar startat i Genève. I alla händelser måste fördelningen av anslaget, om det beviljas av riksdagen, bli föremål för en ingående prövning.

Herr talman, jag tillåter mig att uttrycka en förhoppning om, att riksdagens majoritet måtte biträda utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! Den reservation, som av mig och några andra utskottsledamöter fogats vid detta betänkande, är ej något uttryck för bristande fredsvilja. Vi reservanter äro alla av den uppfattningen, att fredens bevarande är en av vårt folks allra viktigaste angelägenheter. Men då reservanterna i alla fall inte ansett sig kunna stödja Kungl. Maj:ts förslag, så har det först och främst berott därpå, att de i likhet med hans excellens utrikesministern, enligt vad denne nyss uttalade, ansett, att någon fredspropaganda bland vårt folk icke är av behovet påkallad. Sverige har visserligen i forna tider varit en krigisk nation, men härutinnan har skett en radikal förändring, och jag vill fästa uppmärksamheten på att denna förändring skett, utan att det bedrivits någon särskild, statsunderstödd fredspropaganda.

Nu hör Sverige utan tvivel till de mest fredsälskande nationer i världen. Dess freds vilja har vid åtskilliga tillfällen ställts på starka prov, men den har bestått provet. Så skedde år 1905, och så skedde under världskriget. Inom alla läger och alla partier i Sverige är man ense om, att freden måste bevaras snart sagt till varje pris.

Det är visst och sant, att vår tid är sådan, att ett fredsarbete väl är behövt, men det bör inrikta sig på de internationella förhållandena och taga sig uttryck i internationell propaganda för freden. Det är inte från Sverige faran för krig hotar. Men den freds rörelse, som verkar för avspänning av motsatserna mellan nationerna och en internationell nedrustning, den är enligt min och säkerligen även enligt de övriga reservanternas uppfattning värd sin uppmuntran. Emellertid torde för denna freds rörelse finnas så starka sympatier hos vårt svenska folk, att de ej behöva animeras genom någon särskild propaganda. Den internationella freds rörelsen skulle reservanternas gärna velat stödja med anslag, särskilt då till Svenska föreningen för Nationernas förbund och till stipendier för studerande av fredsfrågan i Genève, men hos reservanternas har rätt tvekan, huruvida proposition på ett förslag i detta avseende kunnat ställas, när ingen särskild motion därom har väckts. Skulle denna farhåga vara ogrundad, säge jag gärna, att ett förslag i den riktningen framlades här under debatten. Jag för min del och säkerligen även övriga reservanter skulle stödja det.

Nu kan man ju säga om det fredsarbete, som bedrivs här i landet, att det delvis är mycket aktning svärt. Jag tänker då på Informationsbyrån för fredsfrågor och mellanfolkligt samarbete och på Svenska kommittén av världsförbundet för mellanfolkligt samförstånd genom kyrkosamfundet. Vad dessa uträtta för upplysning i fredsfrågor är aktning svärt, värdefullt och objektivt. Därför skulle säkerligen något statsunderstöd för dessa organisationers verksamhet kunna vara befogat. Men, som sagt, hos reservanternas har samma betänksamhet som den ovannämnda rätt mot att föreslå något för detta ändamål, då man nämligen icke varit viss om att man utan motion skulle få proposition på ett yrkande i det avseendet.

Vid sidan av denna aktning svärda fredsverksamhet finnes emellertid en annan, som måste betecknas såsom osund och vilken som freds rörelse ingalunda inskränker sig till objektiv upplysning. Bland de organisationer, som för det nu löpande budgetåret fått anslag, märkes Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Den verksamhet, som bedrivs av denna förening med publikationer och utsända fredsapostlar är i hög grad hetsande och — jag skulle vilja säga — krigisk, och den framkallar mycken oro ute i landet. Det ser ut som om huvudsyftet med denna verksamhet vore att väcka ovilja mot vårt försvarsväsende och att egga den manliga ungdomen till värnpliktsvägran. Föreningens huvudorgan är tidningen »Freden». I januarinumret i år av denna tidning förekommer en ledare under rubriken »Vid årsskiftet», som avslutas med följande betecknande ord: »Till sist kan från Svenska Freds- och Skiljedomsföreningens egen horisont erinras om den för hela den svenska antikrigsrörelsen utomordentligt glädjande frammarsch, som *krigstjänstvagrare rörelsen* haft att uppvisa inom vår förening under det sistförflutna året — minst *tretusen anmälda vägrare!* Dessa helhjärtade, samvetsdrivna kämpar stå där som en levande, välbehövlig protest mot det på vissa håll inom freds rörelsen framträdande teoretiseringssnobberi, där man tycks ha förgätit, att en kamp för fred aldrig kan föras till seger utan att i samma mån utgöra en oförsonlig kamp *mot militarismen.*»

Skulle de idéer, som ligga bakom sådana uttalanden, vinna allmän utbredning, fruktar jag, att den dag kunde komma, när vi finge uppleva den hårda verklighet, som beröres i fabeln om vargen och lammet. Man måste väl säga, att det inte står i överensstämmelse med statens ändamål att understödja en sådan verksamhet, och för övrigt måste man undra över att dessa freds entusiaster

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

äro så förtegnat gentemot de väldiga rustningar, som äga rum i Ryssland, men så hätska mot det egna landets försvarsberedskap.

Då nu Kungl. Maj:ts framställning i ämnet endast föreslagit en klumpsumma, så har det för reservanterna varit omöjligt att gå med på att tillstyrka bifall till propositionen, och då det ansetts vanskligt att försöka sig på någon differentering, ha vi gått på rent avslag. I den nuvarande situationen ber jag för min del att få yrka bifall till reservationen, alltså avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Denna fråga har ju diskuterats vid åtskilliga tillfällen i riksdagen. Särskilt ha stridens vågor gått höga under de senaste två åren. Det är en motion, som har föranlett dessa strider. Jag tänker emellertid inte i dag behandla frågan fullt så utförligt som jag gjort tidigare. Jag vill med tillfredsställelse uttala, att det är en glädje, att detta fredsanslag växer in i statsbudgeten på sätt som nu föreslagits. Det förefaller mig som om staten borde ägna upplysningsverksamheten i fredsfrågan en sådan uppmärksamhet, att denna verksamhet bedrevs på ett sätt, som gagnar statens intressen. Jag anser det också vara ett gott tecken, att denna sak inrangeras i ett välordnat samhälles uppgifter.

Högerpartiet har i år väckt en motion om avslag på propositionen. För min del har jag tidigare under ett par år i motion yrkat på ett anslag av 100,000 kronor för denna upplysningsverksamhet. Denna summa har blivit väsentligt nedskuren — i föl till 32,000 kronor, ehuru vi i första avdelningen voro på väg att ena oss om ett anslag på 40,000 kronor. Och jag måste erkänna, att när jag såg Kungl. Maj:ts proposition, så var jag ej så särdeles glad, då jag fann, att man där inte kunnat taga upp ett högre belopp, men samtidigt tyckte jag, att eftersom det nu hade tagits in i statsbudgeten, borde man inte onödigtvis driva fram strider om beloppets storlek, utan ansluta sig till Kungl. Maj:t.

Varför vill nu högerpartiet i allmänhet inte vara med på något anslag för fredsupplysning? Det förefaller mig som om högern principiellt anslöte sig till uppgiften, anslag för fredsupplysning. Dess tidigare i riksdagen och som regering intagna ställning bevisar detta, då man dels har anslagit 3,000 kronor till Svenska föreningen för Nationernas förbund och dels anslagit 3,000 kronor till stipendier för studerande vid vissa högskolor, för att de skulle kunna resa ner till Genève. Någon principiell motsättning finnes alltså inte. Frågan gäller endast: till vilka föreningar skall detta understöd utdelas? Och då se vi, att även högerns egen regering haft i uppdrag att utdela detta anslag. Första året, d. v. s. 1929, var anslaget 25,000 kronor, vilken summa högerns egen regering hade till uppgift att fördela. Och vilken förening är det nu som högerpartiet och högerpressen i allmänhet är missnöjd med? Jo, såsom den föregående ärade talaren nämnde, är det Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Vi ha ingen anledning att taga något ansvar för dess arbete. Vilja de olika fredsföreningarna inte bedriva en sådan propaganda, att den överensstämmer med statens intressen, får det ske på deras eget ansvar. Men jag tror, att båda dessa regeringar, som ha haft i uppdrag att utdela dessa anslag, haft större möjlighet att pröva kvalifikationerna hos de olika sökandena än alla debattörer i pressen och på offentliga möten haft tillfälle till. Jag tar för givet, att hade högerpartiet eller högerregeringen haft anmärkningar att rikta mot sagda förening på det sätt, som nu sker utåt, skulle föreningen givetvis inte blivit tilldelad något anslag. Sedermera har den frisinade, nu sittande regeringen utdelat detta anslag och haft tillfälle att pröva de olika föreningarnas kvalifikationer, men denna förening har fått sitt anslag, och följaktligen måste dessa prövningar, som ha försiggått, vilat på ett annat material än det som man ser i tidningspressen. Jag kan därför med fullt förtroende tills vidare och

till dess ett annat sätt kan anses lämpligt vara med om att lämna den uppgiften åt regeringarna jämväl i fortsättningen. För att ägna vår uppmärksamhet åt en särskild byrå ha vi föreslagit, att den skulle tilldelas 15,000 kronor. På så sätt blir fredsarbetet rationaliserat. Man slipper det myckna dubbelarbete, som tidigare måst utföras av föreningarna, utredningar o. d., som förr utfördes av varje förening för sig och som kostade pengar. Nu sker detta på ett ställe. Sedan ställes materialet till de olika föreningarnas förfogande. Därigenom får man en garanti för att dessa föreningar bedriva sitt fredsarbete med mera sakligt och vederhäftigt material. Just därför ha vi velat vara med om att göra en särskild bestämmelse om att den ifrågavarande byrån skulle få en viss summa.

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Herr Bergqvist sade nyss, att det svenska folket är så fredligt, att det inte behöver någon fredsupplysning. Jag undrar, vilket folk i världen det än är, som inte säger precis detsamma. Sjöngo inte alla nationer precis på samma sätt år 1914, men förbrytelsen kom ändå. Sviterna fortleva och lider ju världen under ännu så sent som i denna tid. Då måste det bero på att fredsupplysning saknats i världen, och därför ha vi, som jag tidigare framhållit i min motion, ansett, att det är inte nog med att diplomater och representanter i Nationernas förbund ha förståelse för fredens betydelse. Det är också viktigt, att folken själva, de breda lagren, ha det, så att de icke allenast kunna lägga sig i vad det egna landet gör utan även ge en signal utåt, ifall det behövs. Det är icke nog med att diplomater och riksdagsmän ha en sund uppfattning om freden, utan det gäller även att se till, att de, som skickas till Nationernas förbund, handla i överensstämmelse med folkens fredsvilja. Det är därför det är viktigt, att icke allenast riksdagar, regeringar och diplomater ha en riktig uppfattning om fredens betydelse, utan upplysning därom måste spridas ut bland folken i alla länder. Det är också detta som avses med fredsanslaget.

Nu säger biskop Bergqvist att detta är också hans mening. I så fall tar jag till bevis t. ex. informationsbyrån, som nu får ett så högt anslag, att den har ett omfattande internationellt samarbete med olika organisationer världen runt. Samarbetet i Sverige inskränker sig till ett tjugutal olika organisationer och i de övriga nordiska länderna till ett tiotal, men sedan se vi i byråns berättelse en uppgift om att den samarbetar med ett fyrtiotal internationella fredsorganisationer. Det går sålunda i den riktning, som herr Bergqvist anvisat.

Jag har talat om, att högerpartiet i själ och hjärta inte bör anses principiellt vara motståndare till anslag för fredsarbetet, då högern på detta sätt tidigare kunnat vara med om att anslå 6,000 kronor för de uppgifter, som jag nyss nämnde. Det förslaget hade våra ärade kamrater på högerkanten framme även i år i första avdelningen och, jag kan säga, också när ärendet kom inför statsutskottet, men då gick det ju inte precis ihop att yrka bifall till den av herr Lindman m. fl. väckta motionen, vari hemställdes om avslag på hela fredsanslaget, och samtidigt påyrka ett anslag av 6,000 kronor. Därför ha reservanterna fått lov att låta dessa 6,000 kronor bortfalla för att man skall kunna upprätthålla sitt avslagsyrkande, d. v. s. sitt instämmande i den Lindmanska motionen. Det är tråkigt, att uppfattningen om behovet av fredsanslag verkligen skall behöva vika för en sådan honnörssak, ty annars förefaller det mig som om högerns representanter borde kunnat finna en väg att åtminstone ge uttryck åt den principiella uppfattningen, att man velat ge anslaget, beroende på vilka föreningar, som skulle komma i åtnjutande därav. På den punkten förefaller det mig som om man alltid bort kunna komma överens, i synnerhet som högerpartiet genom sin regering då och då också får tillfälle att vidtaga den fördelningen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till
apply-mings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Fröken **Hesselgren**: Efter vad som nyss sagts av den föregående ärade talaren har jag inte så mycket att tillägga. Vad jag emellertid skulle vilja understryka är, att man i högermotionen särskilt framhåller, att man vill fredsarbete, men man vill ha det förlagt till andra nationer, inte till oss. Nu vill jag säga, att Sveriges enda möjlighet att påverka fredsarbetet hos andra nationer är, att vi ha ett sådant arbete organiserat i vårt eget land. Hur i alla dagar skall man nå dem, och hur skall man få dem att tro oss, om man inte hemma har motsvarande organisationer, som i sin tur kunna arbeta tillsammans med deras? Den föregående ärade talaren har pekat på ett sådant samarbete, nämligen det som utföres av informationsbyrån. Jag skulle vilja peka på ett annat, som kanske går ännu djupare in på frågan om våra möjligheter att påverka andra nationer i fredlig riktning, och det är två av de organisationer, vilkas arbete har fått understöd av statsmedel genom fredsanslaget. Den ena är Skolornas fredsförening, och den andra är Kvinnornas fredsförening Fred och Frihet. Jag drar fram dem som exempel, därför att jag själv har mera intimt reda på deras arbete än på de andras och också därför att jag tycker de äro ett så talande bevis för, att man just på den vägen kan nå vad högermotionen begär, nämligen en påverkan på andra nationers fredsintresse.

Skolornas internationella fredsförening uppsatte vid sitt första möte som sitt program, »att skolan har både plikt och förmåga att genom framfostrande av en ny anda bidra till att skapa den nyorienterade allmänna opinion, på vilken fredssträvande regeringar och statsmän skola kunna bygga sitt arbete. Kraftigt framhålls, att endast en etisk och djup kärlek till det egna folket och landet förmår alstra och bära upp en sann och praktisk internationalism». Jag menar, att en organisation, som ställer för sig som mål, att vi i hela världen skola försöka påverka barnen, att fostra dem till förståelse för andra nationer, för andra folkslag, gör en verklig insats i fredsarbetet. Där har man en kanal, genom vilken man kan nå de folk, som kanske inte ha samma freds-kärlek som vi eller som inte äro så långt komna på den väg, som biskop Bergqvist här har talat om. Det är givet, att detta skolornas arbete här i Sverige kan göras utan hjälp. Men när man vet, vilka människor det är, som stå bakom det, vilka pekuniära uppförfingar de fått göra, kan man ju förstå, att möjligheten till internationell samverkan skulle bli en helt annan, om de få stöd från staten.

Så sade jag, att det fanns en annan organisation, som också kunde på detta sätt påverka opinionen. Det är kvinnoföreningen »Fred och Frihet», en organisationen, som sträcker sig över hela världen och som har sin internationella byrå i Genève. Det är klart, att man genom kvinnorna kan nå barnen och att det är barnen och ungdomen man i första hand måste tänka på, när man skall försöka fostra fram fredstanken. Säkertligen är det arbetet genom barnen, genom kvinnorna, som är den säkraste vägen framåt, när det gäller att skapa den fredliga uppfattning, som behövs, om man skall kunna nå fram till fredliga förhållanden.

Jag kan sålunda inte förstå annat än att beviljandet av detta anslag, som möjliggör för de olika organisationerna att bedriva sitt arbete, är en sak, som befördrar det som också högergruppen här själv vill. De ha plockat ut två särskilda organisationer och sagt, att *dess*a arbeta i sådant syfte; de internationella stipendierna för studenter och föreningen för Nationernas förbund. Jag pekar på två andra. Förut har det pekats på Informationsbyrån för fredsfrågor och mellanfolkligt samarbete. Man kan sålunda säga, att så gott som alla de föreningar, som hittills ha fått understöd, varit inne på de vägar, som ha anbefallts i högermotionen. Jag tycker därför, att högerens avslagsyrkande på Kungl. Maj:ts begäran om 32,000 kronor är att kasta ut barnet med bad-

vattnet. Man är rädd för att pengarna i något fall skola missbrukas, och därför skall man ta bort möjligheten att understödja en verksamhet, som man i själva verket gillar, nämligen arbetet på ett fredligt sinnelag över hela världen. Såvitt jag förstår, är det allra största skäl att en stat visar sitt intresse på detta område genom att stödja sådan verksamhet, och därför röstar jag med glädje för Kungl. Maj:ts förslag.

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden,
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Av den föregående diskussionen finna vi, att inom ramen av det anslagsbelopp, som regeringen har ifrågasatt, är det trångt för de olika organisationerna att få någon plats. Man får springa i trapporna och vädja till regeringen och tala för sin sak. Det är klart, att den organisation, som mest tilltalar regeringen genom sin verksamhet, då också får anslag. Här stå vi och tala i allmänhet, men det är helt enkelt så, att detta är bara en rent partipolitisk fråga, där varje regering efter sin politiska ståndpunkt bestämmer, vilka som skola få understöd eller inte.

Nu sade herr Nilsson, att han med största förtroende överlämnade fördelningen i detta fall åt vilken regering som helst. Hur kan Nilsson tala så? Det är inte praktisk politik det minsta, som vi veta, ty här spela partierna mot varandra. Jag har inte det ringaste förtroende till regeringarnas utdelning, men jag har heller inte något misstroende. Ty jag vet, att de handla blint efter naturvetenskapliga lagar, patologiska lagar. Och när man sedan ser utdelningsresultatet, så konstaterar jag blott denna naturvetenskap, utan förtroende och utan misstroende.

På samma sätt är det med herr Bergqvist och i stort sett övriga anhängare av den rena evangeliska läran. Ni behöva inte det här, därför att ni äro så gränslöst fredliga. Men ni behöva skjuta upp pengar genom skytteföreningar. Det behöva ni. Förklara det!

För att sätta frågan på sin spets har jag tillåtit mig föreslå, att anslaget skulle höjas till jämställdhet med skytteanslaget. Inte för att slå herr Johan Nilssons i Malmö rekord — ingen fåfänga således! — utan därför att jag tycker det är en god mätsticka. Om det är bra och en kulturgärning att bevilja en halv miljon till det frivilliga skytteväsendet, så är det också kulturgärning att bevilja en halv miljon åt fredsrorelsen. Ty det kommer alltid att kunna påstås, herr Bergqvist, att ett anslag till fredsrorelsen är lika kulturellt som ett anslag till det frivilliga skytteväsendet. Där är det således ingen skillnad. Men likhet inför lagen, det är det vi vilja ha.

Nu förstår jag genast, att det där är bara framtidsmusik. Därför har jag i andra rummet fallit tillbaka på ett realpolitiskt, men ändock tillräckligt stort belopp, för att vederbörande, som böra ha någonting, också må få rum inom anslaget. Det berodde heller inte på någon egen intuition utan på att min vän Johan Nilsson, som ju alltid förr varit motståndare till sådana anslag, till min stora förnöjelse vände om och själv motionerade om ett anslag på 100,000 kronor för ändamålet. Detta har således för mig blivit ett heligt tal, och just bakom den gloria, som i herr Nilssons gestalt svävar över dessa 100 000 kronor, har jag vågat i all ringhet böja knä inför hans auktoritet och föra fram det här förslaget. Ty kan Johan Nilsson föreslå det, så kommer det nog också någon gång att gå igenom i statsutskottet, när vi blivit litet varmare i kläderna och folket trycker på, d. v. s. om freds- och skiljedomsföreningen trycker på, ty där är folket. Den ligger inne med de historiska anorna och de största möjligheterna.

Nu är det ju, som sagt, på det sättet, att dessa olika föreningar få springa i Kungl. Maj:ts trappor och tala var och en för sin sak. Kan man därvid tränga ut en annan — den tanken ligger väl nära — och tillämpa grundsatsen, att »bara jag får något med och helst det mesta, är det bra», så får det gärna ske

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

på bekostnad av de andra. Men detta är väl en oriktig taktik av fredsrörelsen. Den riktiga fredsrörelsen måste inrikta sig på, att alla sammanslutningar, som sträva till samma mål, slå sig ihop och begära ett anslag så stort, att det räcker för dem allesammans. På det sättet kan det kanske »slå i spann». Men så sker inte, då var och en ropar: »ge mig och ge mig och ge mig!»

Regeringen svarar alltid med att bleklagt avgöra utdelningen efter sin partipolitiska ståndpunkt. Då man nu tager parti även här, och då alla regeringar här i landet anse nödvändigt att ha ett fullfluet försvar, och otillbörligt att sluta oss samman med andra stater till avrustningen i hjärtat av Europa — det är icke fråga om någon »isolerad avrustning» — så kommer givetvis även den nuvarande regeringen att se till, att endast de organisationer, som den anser vara ofarliga i och för sig och särskilt för nämnda ståndpunkter, få del i anslaget. En naturvetenskaplig företeelse alltså! Jag böjer mig i vemod för den materialistiska historieuppfattningen, som verkar så ödesbestämt på alla regeringar.

Utrikesministern framhöll, att meningen syntes vara, att fördelningen av anslaget överlämnades med förtroende till regeringen. Men regeringens nämnde representant har här skvallrat ur skolan, så att vi veta redan nu ungefär, hur saken ligger till. Han räknade på ett ungefär upp dem, som skulle få del i anslaget. Sedan lär det inte finnas många ören över till de andra organisationerna.

Vilka skulle då få anslag? Ja, att statsutskottet inte kommer att kunna påräkna någon ytterligare förhöjning åt Informationsbyrån, såsom utskottet önskat eller såsom det sägs en ledamot fordrat, eftersom det då inte skulle bli något kvar åt de övriga, framgår av ministrans anförande. Han sade helt enkelt ifrån, att det inte kan komma i fråga. Vad vi än besluta, får byrån denna gång nöja sig med samma belopp, som den fick i fjol, måste jag säga, detta med rätta. Då det är så trångt om saligheten, vad vore det då för rättvisa, att byrån skulle få ytterligare 5.000 kronor, såsom här föreslagits? Jag unnar ju byrån ännu mera, och med mitt förslag skulle den också få det. Men då statsmakten nu vill göra kretsen så här trång, äro ju 15.000 kronor ett ofantligt belopp i alla fall.

Vidare har det sagts — förmodligen yttrades det av utrikesministern, ehuru jag ej säkert erinrar mig det — att det gamla programmet skall följas. Därför bör i första hand anslag givas även för stipendier för resa till Genève, kombinerade med den nordiska skolan där nere. Detta är dock för sig också behjärtansvärt. Ja, en motionär, Västberg, går till och med så långt, att han bara vill ha anslag till Informationsbyrån och till stipendier. Det tycks dock nu vara uteslutet. Men de här stipendierna leda lätt till, att man kommer till Genève och lär sig en devot beundran för folkförbundet sådant det är. Men vi skulle väl också kunna få utrymme för en fredsrörelse, som verkar tillika för vad folkförbundet bör bli? Det står visserligen stipendiaterna öppet att var och en efter sin läggning taga saken kritiskt på samma gång. Men det sista är nog inte den egentliga meningen med resan. Stipendiaterna skickas ned i en atmosfär av förtjusning över förbundet, och man övertygas att de läras att känna och beundra folkförbundet bara sådant det är.

Därnäst ha de ekumeniska sammanslutningarna ansetts böra komma i fråga. I den mån de motarbeta religionskrig och förmå sina medlemmar att förekomma krigsutbrott, behövs någon apparat även för detta. Här är anslag nog på sin plats, men det är inte på sin plats, synes mig, att man hugger för sig 4.000 kronor och låter de verkligt aktiva fredsorganisationerna nöja sig med en slant. Den ekumeniska uppfattningen representeras ju hos oss av den »rena evangeliska läran», som försäkrar bland annat, att vi alla bli osaliga, om vi inte tro på treenigheten och sådana saker, som äro så gammalmodiga, herr ex-

cellens! Detta visar också högerens rena avslagsmotion, som är underskriven av åtskilliga statspräster. Därför bör det vara måttligt anslag även på den punkten, och detta anslag bör, om tillgången tryter för mera befogade krav, tillika komma i andra rummet.

Kvinnoförbundet för fred och frihet skulle, ifall en motion därom här om året bifallits, ha erhållit 10,000 kronor. Men Informationsbyrån slog även Fred och frihet, så att detta förbund vid sista fördelningen fick nöja sig med 2,000 kronor. Så kom Vita bandet, som fick 1,000 kronor, Nationaltemplarorden, som också fick 1,000 kronor, och Svenska skolornas fredsförening, som fick 500 kronor.

Johan Nilsson yttrade, att Informationsbyrån rationaliserat fredsarbetet. Hur kan Nilsson påstå det? Vem har tid att gå upp på byråns bibliotek och sitta där och läsa publikationer? Det rationella är väl, att även varje annan fredsorganisation för sig arbetar inom sitt kulturområde, och inom det området lagar efter lägligheten, samlar sin klientel, rådgör med klienterna och håller överläggningar med dem. Men sådana överläggningar kunna inte äga rum på Informationsbyråns lokal, utan rationalisering på detta område måste betyda decentralisering. Det är väl alldeles klart, åtminstone för den som på nära håll upplevat fredsörelserna. Det otrevliga var väl, att kampen förut stod företrädesvis om anslag till freds- och skiljedomsföreningen. Nu ha de konservativa riktningarna skaffat sig en egen idol och på det sättet återfört oss till den gamla frontställningen.

Till dem, som voro förtjänta att komma i åtanke, skulle jag också, såsom jag gjort i motionen, vilja räkna Internationella klubben i Stockholm. Den förmedlar personliga sammanträffanden med utlännningar, som besöka oss. Ty klubben har en lokal för ändamålet och fyller därvid en icke oviktig uppgift för fredsarbetet i landet. Denna klubb är också mycket fattig.

Vidare är att anteckna Svenska föreningen för Nationernas förbund. Åt denna förening ha nu givits löften, och jag hoppas, att de uppfyllas. Föreningen är en länk i den stora internationella organisationen av föreningar för nämnda förbund, och det informationsarbete, som utgår från föreningen, anknyter sig bland annat till det faktum, att alla utlännningar, som i nu nämnt syfte komma hit, eller åtminstone de flesta av dem inte känna till den svenska informationsbyrån utan fråga: Var är den svenska länken i vår organisation? Och så gå de till denna förening liksom även många svenskar. Därför är redan av denna anledning informationsarbetet livligt även där. Föreningen har icke heller egna pengar utöver årsavgifterna, och man kan inte göra något utan pengar. Föreningen har haft regeringens uppdrag att utarbeta och distribuera en skildring av folkförbundet. Den har tillsatt en kommitté på tio personer, bestående av experter från skolväsendet, vilken arbetar på att i skolorna utbreda kunskap om Nationernas förbund och dess nuvarande uppgift och, såsom jag hoppas, även dess framtida uppgift. Den uppgiften skall jag hjälpa till med att få upp på programmet, ty jag är ledamot i styrelsen. Ett sådant önskemål har visat sig inte vara omöjligt. Kommittén skall också syssla med innehållet i läroböckerna. När det kommer fredsfolk från andra länder, som önska kontakt med svensk publik, ordnas efter råd och lägenhet sådana sammanträffanden genom möten eller annorledes.

Det är, som sagt, samarbetet mellan dessa olika krafter i en decentralisering med inbördes samförstånd på samma gång, som för en sådan sak framåt och inte den omständigheten att man »rationaliserar» ett upplysningsarbete inom fyra väggar på ett bestämt ställe vid en viss gata. Därför behöva alla anslag.

Min motion går således ut på att ge alla rättvisa och utsträcka möjligheterna så, att var och en, som efter sitt kynne arbetar för att nå mänsk-

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Anslag till
upplýsnings-
arvete för
freden.
(Forts.)

lighetens bestämmelse, skall kunna vara med om att få handräckning för detta arbete från det allmänna. Jag skulle vilja tillägga, att finns det inte pengar i statskassan för att möjliggöra detta på annat sätt, så kommer jag för min del, ifall något sådant förslag som Nilssons ursprungliga förslag om 100,000 kronor skulle gå igenom, att yrka, att det överskjutande beloppet, som inte föreslagits i propositionen, tages ut genom avdrag på skytteanslaget, och då går budgeten ihop i alla fall.

Det är nu en förening, om vilken det sades redan av utrikesministern, att den kan efter vad som hänt »inte komma i fråga», och överhuvud taget gingo alla, som talat, mer eller mindre förbi den, alla utom herr Bergqvist, som särskilt sysselsatte sig med den föreningen, och det är Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Jag för min del har arbetat för att hålla isär den politiska freds rörelsen, som med tålmod lägger ned sten på sten för att så småningom möjliggöra krig, och den religiösa freds rörelsen, som består däri, att man genom andarnas väckelse skall få folket att vägra att gå ut i krig. Sistnämnda rörelse har ursprungligen utgått från kväkarna i England, som tillika arbeta hängivet i det dagliga livet och väl äro det mest aktningvärda släkte på det sociala området, som överhuvud taget funnits. Nu är det klart, att med en sådan stämning, som här finnes, anses kväkarna som mindervärdiga — men det äro de inte, herr Bergqvist.

Nu finns det en internationell organisation, som i olika länder samlar ihop röster i förenämnda syfte med utgångspunkt från kväkarnas rörelse. Jag känner inte till tillkomsten av den svenska teckningslista, varmed en eller flera medlemmar i freds- och skiljedomsföreningen och kanske även i andra freds-föreningar varit den utländska organisationen och dess svenska underavdelning — det finnes också en sådan — behjälplig. Den lägger dock i en sådan församling som denna lätt, den där listan och förteckningen, som här omnämnts, stenar i vägen för den folkliga politiska freds rörelsen, som är mitt liv, ty det är något, som jag kan taga på och som är praktiskt och möjligt att förverkliga. Men den andra rörelsen, det medgiver jag, står högre ur etisk synpunkt.

Ja, herr talman, nu har jag således ingenting annat att göra än att yrka bifall till punkt 2 i min motion såsom en opinionsyttring.

Herr Trygger: Herr talman! I hans excellens utrikesministerns yttrande fäste jag mig särskilt vid en sak, nämligen hans påstående, att här i Sverige behövdes det icke någon propaganda för freden, ty hela vårt folk inser till fullo betydelsen av freden alldeles särskilt för oss. Men vad man däremot skulle behöva, det var, att man upplyste folket om läget i fredsfrågan, huru denna fråga ligger till ute i världen och vad som där sker samt följaktligen också vad som borde göras. Kännedom om allt detta är erforderlig för att man skall bli i tillfälle att utöva någon kritik av vad som i utlandet sker i fredssaken.

Jag delar fullkomligt denna uppfattning. Det gäller icke för oss att driva något slags agitation inom landet för en fred, som varje svensk, som har sitt förstånd i behåll, önskar högre än allt annat, utan det gäller för oss att taga reda på, vad som i själva verket tilldrager sig ute i världen och framför allt kanske, att folket läres att skilja mellan vad man tror sig se och vad man icke ser, att skilja mellan skenet och verkligheten. Därför har jag varit av den uppfattningen, som jag fortfarande hyser i denna fråga, att det skulle vara lämpligt, att den förening, som vi hittills haft för Nationernas förbund, erhåller statsunderstöd. Genève är ju brännpunkten för alla dessa frågor, som angå freden. Jag har också haft och har den bestämda meningen, att det är riktigt, att studenterna vid våra högskolor få tillfälle att skicka ut några

ur sina egna led till Genève för att vistas där och erhålla någon inblick i det stora internationella arbete, som där försigår.

Då jag nu ger uttryck för en sådan mening, beror icke detta på någon uppfinnning för tillfället från min sida. Anslaget till föreningen för Nationernas förbund har ju utgått sedan gammalt, och även tidigare, då jag hade med dessa frågor att göra, utgick ett anslag, ehuru då mindre, till studentföreningarna för studieresor i ändamål att taga kännedom om Nationernas förbund och dess verksamhet.

I statsverkspropositionen förra året framlade Kungl. Maj:t därför på mitt förslag begäran om ett förhöjt anslag på 3,000 kronor till Svenska föreningen för Nationernas förbund, och ett anslag likaledes på 3,000 kronor begärdes som bidrag till nämnda studentföreningar. Emellertid förekommo också, som vi minnas, en del motioner — i denna kammare väcktes icke mindre än tre sådana — med begäran om ännu högre anslag, och det hela slutade med, att riksdagen beviljade ett anslag av 32,000 kronor, eller samma belopp som Kungl. Maj:t i år föreslagit. Året förut hade givits ett anslag av 25,000 kronor.

När jag skulle till att utdela detta anslag på 25,000 kronor, som riksdagen på sin tid beviljade, måste jag säga, att den fördelningen var det otrevligaste arbete, jag haft. Jag trivdes utomordentligt väl i utrikesdepartementet, men då jag skulle försöka att fördela nämnda anslag, kändes det riktigt kusligt. Skulle man verkligen ge pengar till det och det och det? Och då jag lämnade departementet, får jag säga, att det gjorde jag för visso med en viss ledsnad, därför att jag trivs så väl med arbetet där och i den omgivning, i vilken jag där befann mig. Men en sak tyckte jag att det var riktigt härligt att komma ifrån, och det var fördelningen av det av förra årets riksdag beviljade anslaget på 32,000 kronor, vilket arbete jag med glädje överlät åt min efterträdare, den nuvarande utrikesministern.

Detta är min ståndpunkt, mina herrar! Skulle jag förorda ett anslag för fredspropaganda inom Sverige, skulle det vara till förmån för dem, vilka verka för fred inom vårt land, det vill säga för fred mellan de olika samhällsklasserna; för fred i förhållande till utlandet behöves inom vårt land ingen propaganda. Men såsom jag nämnde, vad som erfordras är, att man lär sig skilja mellan sken och verklighet, när man söker skaffa sig upplysning om vad som sker ute i världen. På grund därav har jag naturligtvis svårt att kunna gå med på det avslagsyrkande, som framställts här i kammaren.

För min del skall jag därför tillåta mig att hemställa, att kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition måtte till upplysningsarbete för freden anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 6,000 kronor att användas som bidrag med 3,000 kronor till Svenska föreningen för Nationernas förbund och med 3,000 kronor till vid universitet och högskolor bildade studentföreningar för Nationernas förbund.

Herr Pauli: Herr talman! Jag har i viss mån blivit förekommen av den föregående ärade talaren, herr Trygger. Jag hade nämligen alldeles som han tänkt framhålla det anmärkningsvärda i, att detta anslag på 6,000 kronor, som är avsett inte för någon som helst propaganda utan uteslutande för upplysningsarbete angående Nationernas förbunds verksamhet, detta anslag, som högers utrikesminister förra året begärde och som då voterades även av högern här i kammaren, nu strukits av högerpartiet. Det är mycket lätt att förstå, att herr Trygger, med den ställning han såsom utrikesminister intog till detta anslag, inte gärna kan finna sig i den desavouering, som ligger däri, att hans eget parti nu strukit detta anslag, och att han därför framställt ett särskilt yrkande.

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Men det är ett faktum, som är värt att uppmärksammas, att herr Trygger för närvarande tyckes stå i en splendid isolation inom sitt eget parti i fråga om denna sak. Man har numera gått så långt inom hr Lindmans höger, att man inte ens vill vara med om detta synnerligen väl motiverade och blygsamt tilltagna anslag, vilket som sagt inte gäller agitation utan uteslutande upplysning. Det är ett symptom, som är värt att lägga märke till, och man kan därför inte vara annat än tacksam mot herr Trygger, för att han bidragit till att sprida denna synnerligen klagörande belysning över sitt partis utveckling i denna fråga.

Man måste säga, att det har en stark smak av hyckleri, då man på höger-sidan förklarar, att man ingenting har emot ett sunt och objektivt hållet upplysningsarbete, ja, såsom herr Bergqvist nyss gör det medgivandet, att det bedrives en ganska aktningsvärd verksamhet av vissa av de föreningar, det här gäller, och då man sedan, när det kommer till kritan, inte vill ge ett öre till någon av dem. Herr Bergqvist tycktes inte heller ömma i någon särskild grad för de två ändamål, som herr Trygger i alla fall ville ha anslag till. Under sådana förhållanden är det givetvis så mycket nödvändigare, att man skarpt poängterar, att vi andra, som fortfarande anse nödvändigt, att man här i landet har en verksamhet, som dels upplyser allmänheten om vad som försiggår på fredsfronten ute i världen, om vi få använda det ordet, och dels försöker framskapa en mentalitet, som icke går ut på krig, utan på fred. Att en mentalitet av detta slag visst inte är så allmän i detta land, som man vill göra gällande, därpå finns det många tecken, inte minst bland den rörelse, som söker hos ungdomen, särskilt vår skolungdom, framkalla en krigisk anda, en anda, som senast i dessa dagar tagit sig rätt beklagliga uttryck. Naturligtvis vill jag inte ställa den åsyftade händelsen i något direkt sammanhang med denna agitation, men den är i alla fall ett tidens tecken, som inte kan negligeras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Det är en klar missuppfattning hos den föregående ärade talaren, då han antog, att herr Trygger skulle befinna sig i någon »splendid isolation», såsom han uttryckte sig, och att herr Trygger skulle ha blivit desavuerad av högerpartiet i denna fråga. Jag underströk i mitt förra anförande, att utskottsreservanterna gärna skulle ha varit med om att tillstyrka de två anslag, som herr Trygger nu förordar i sitt förslag, men vi ha varit tveksamma, huruvida det kunde framställas proposition på ett dylikt yrkande, då intet särskilt förslag i den kungl. propositionen eller någon motion förelåg i denna del. Jag har velat betona detta, för att det skall bli klart, att det visst inte föreligger någon desavuering av herr Tryggers ståndpunkt. För min del skulle jag ha velat gå ett litet steg längre, såsom också framgick av mitt förra anförande, fastän detta mitt ståndpunktstagande mötte samma betänkligheter som ett beviljande av de båda andra anslagen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag ber bara att få avge ett par repliker.

Herr Lindhagen tycker, att det är ett besynnerligt uttryckssätt, när man säger, att Informationsbyrån skulle genom sin verksamhet ha rationaliserat fredsarbetet. Jag har fällt det yttrandet, och jag står för det. Det är också uppenbart, att då det finnes en byrå, som ensam gör utredningar, vilka annars 5, 6, 7 eller 8 olika föreningar förut var på sitt håll gjorde, så måste detta innebära en rationalisering av arbetet. Denna byrå levererar ju också tillförlitliga sakuppgifter och ett ordentligt material, med vilket upplysningsarbetet sedan kan bedrivas. Om inte en sådan byrå finns, kan det också vara möjligt,

att en del arbete blir mindre vederhäftigt, vilket i sin tur medför, att fredsföreningarnas verksamhet på vissa punkter blir av mindre god beskaffenhet.

Herr Lindhagen säger, att de andra fredsföreningarna också skola ha något. Jag är fullkomligt ense med honom därom och vill påpeka, att jag i fjol motionerade om 25,000 kronor till Informationsbyrån, 50,000 kronor till alla de andra föreningarna och 25,000 kronor till stipendier och till ombud vid kongresser. Den saken är således förutsedd.

Sedan säger herr Lindhagen, att det inte är praktisk politik att ha förtroende för någon regering. Jag vill inte uttala mig om det, men det är ju alldeles klart, att det måste vara litet förtroende för en regering också, annars finns det ingen möjlighet för den att arbeta. Och om ingen annan har förtroende för regeringen, så får väl den majoritet, som i vissa fall står bakom en regering, ha det. Därför kan jag i detta fall med fullt förtroende överlämna uppgiften att fördela anslaget till regeringen, och jag vill tillägga, att den gång herr Lindhagen blir utrikesminister skall jag ha samma generösa uppfattning. Skulle han inte fördela detta anslag så, att man blir tillfredsställd, så ha ju alltid riksdagen och dess ledamöter möjlighet att hålla räfst- och rättarting med honom. På den punkten har jag alltså ingenting att ta tillbaka.

Till sist vill jag tillägga, att fördelningen på detta sätt är ett provisorium, eftersom man inte funnit någon organisation vid sidan av regeringen, som kan handha fördelningen. Jag är rädd, att meningarna i ett sådant fall skulle gå för mycket i sär, och då är det bättre att lämna uppgiften åt den regering, som för tillfället har förtroendet att utöva regeringsmakten.

Jag har således ingen anledning att ändra mitt yrkande utan yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Vennerström: Herr talman! Vi kunna ju ge herr Bergqvist rätt i, att det inte är högern och i varje fall inte förstakammarhögern, som desavuerat sin ledare, herr Trygger. Men vi kunna också vända på saken och säga, att sanningen tydligen är den, att herr Trygger, ledaren av förstakammarhögern, och med honom förmodligen hela kammarens högergrupp, desavuerar högern i andra kammaren. Ty det är i alla fall så, att här föreligger en grupp-motion från högern i andra kammaren, framburen av ledaren, herr Lindman själv, innebärande rent avslag och där varje form av fredspropaganda anses vara onödig. Nu erkänner i varje fall högern i första kammaren genom sin ledare herr Trygger och ännu mera genom herr Bergqvist, som gick ännu längre i eftergifter åt fredspropagandan, än herr Trygger gjorde, att ett behov i viss mån här föreligger. Jag tror, att vi å vår sida kunna vara färdiga att med glädje inkassera den sinnesändring, som uppenbarligen gör sig gällande inom högern i första kammaren. Vi bedja herrarna vara välkomna att fortgå på den linjen och även fortgå så långt, att vi i framtiden inte behöva diskutera så hastigt och så illa hopkomna motioner som den grupp-motion, som här föreligger från högerns sida.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergman: Herr talman! Det var med synnerligen stort intresse, som jag åhörde herr Tryggers anförande, vari han principiellt erkände — såsom också den föregående talaren konstaterade — det berättigade i en fredsupplysning och därför tillstyrkte vissa anslag i detta avseende. Det var emellertid förvånande, att det blott befanns vara två särskilda organisationer, och ej de allra mest betydande, som han ville understödja. Det är åtminstone ett

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

ytterligare anslag, som man kunde väntat att han tagit med, nämligen till en organisation, som av den mest sakkunniga institution, som finns på detta område, den, som i och för fördelningen av Nobelpriset har till uppgift att pröva alla uppslag och allt arbete i världsfredsfrågan, befunnits vara för ögonblicket mest förtjänt av uppmuntran och vars främste spiritus motor år 1930 utmärktes med Nobelpriset. Jag syftar på den organisation, som heter Världsförbundet för mellanfolkligt samförstånd genom kyrkosamfunden, för vars verksamhet ju ärkebiskop Söderblom fick sitt fredspris. Därigenom har från auktoritativt håll sagts, att denna verksamhet ansetts höra till de betydelsefullaste insatser, som under senaste tiden gjorts för världsfredstankens främjande. Att just den organisationen utesluts i herr Tryggers yrkande förefaller, ur hans egna synpunkter betraktat, egendomligt; man måste väl ändå tycka, att en verksamhet, som föranleder ett Nobelpris, bort väga lika tungt som Svenska föreningen för Nationernas förbund och de av herr Trygger nämnda studentföreningarna.

Det är en annan sak, som också förvånar mig, och det är att man satt i fråga, huruvida den av kapten Brunskog ledda informationsbyrån skulle vara förtjänt av det föreslagna anslaget. Såvitt jag vet, finns ingen vederbärfvig anmärkning gjord mot objektiviteten och sakligheten hos de publikationer, som utgivits av denna byrå. Jag har här i min hand dess senaste publikation. Den innehåller de viktigare tal, som höllas vid Nationernas förbunds ordinarie församling i Genève 1930. Det är sjutton anföranden av olika staters utrikesministrar m. fl., bland dem Sveriges nuvarande minister för utrikes ärenden, utgivna på svenska. Det måste väl erkännas vara av betydelse för upplysningen i dessa frågor, att den svenska allmänheten får tillfälle att på nära håll stifta bekantskap med vad som sålunda sagts. Man kan knappast göra gällande, att detta icke är värt att understödjas; när man understödjer upplysningsverksamhet i alla möjliga andra ämnen, så måste väl dessa aktuella uttalanden i världens för alla folk, ej minst vårt eget betydelsefullaste politiska frågor vara förtjänta att få bli bekantgjorda för vårt folk.

Jag vet egentligen inte, vilken av de punkter, som förekommo under anslaget i föl, som föranlett någon invändning, mer än en enda, nämligen det lilla anslaget på 1,500 kronor till Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Men vi hörde ju för en stund sedan hans excellens utrikesministern meddela, att regeringen icke har för avsikt att under nästa budgetår låta denna förening få något med vid fördelningen av anslaget, och det uttalades också häromdagen offentligen från en av de ledande männen inom föreningen, nämligen pastor Gyberg, att man där ville vara obunden och icke göra anspråk på något vidare anslag från staten. Då således något anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen icke lär ifrågakomma för nästa budgetår, kunna vi lämna denna förening utanför diskussionen. Vilka av de övriga är det då, som man skulle anse oförtjänta av anslag för sin upplysningsverksamhet? Har det riktats någon anmärkning av betydelse mot någon av dem? Mot svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet exempelvis, som anordnat väl organiserade och vederbärfviga upplysningskurser? Mot svenska skolornas fredsförening? Och så vidare. Finns det någon av dem, mot vilken man kunnat framställa någon sakligt grundad anmärkning? Om så icke är förhållandet, så förstår jag inte, varför man gör så många uteslutningar och godtyckligt tar ut endast ett par av de minsta bland de ifrågavarande organisationerna för att uppmuntra just dem och inga andra. En annan sak är, att en viss koncentration kan vara önskvärd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, som ju även innebär ett visst beaktande av den synpunkten.

Herr Bergqvist: Herr talman! Då jag i mitt senaste anförande anslöt mig till herr Trygger, följer därav naturligtvis, att jag inte håller på det yrkande, som jag först framställde, varför jag, herr talman, ber att få återta detta yrkande och förena mig med herr Tryggers.

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Herr Nilsson höll på sin rationalisering, och det är klart, att han skulle göra det. Han menade, att om man får alla utredningar koncentrerade till en byrå, så blir det mera vederhäftigt, och resultatet blir tillgängligt för alla, och däri skulle rationaliseringen bestå. Jag sätter också värde på denna byrå, fast den ännu inte hunnit visa vad den kan uträtta, och så länge kapten Brunskog står i spetsen, är den ju en institution, som förtjänar förtroende. Men nu är det den där hypnosen: en byrå! det är ett led i parlamentarismens undergrävande på alla områden, att byråerna skola härska, det vill säga byråkratien, ingenting annat. Och vad är en byrå för något? Är den ett levande väsen? Nej, byrån är stendöd. Bakom står en levande människa, som heter Andersson eller Bergqvist eller vad det kan vara, det är ingen som tar större hänsyn till hans personliga meningar än de förtjäna. Men framträder han som en byrå, så är hans utlåtande auktoritativt och alldeles utmärkt. Hur kan världen låta sig till den grad bedragas? Men så är det, världen vill bedragas, och därför blir det så. Och Nilsson står här och försöker förleda oss med något sådant.

För övrigt är det ju inte bara frågan om att få konstaterat, hur Nationernas förbund för närvarande är beskaffat, utan det måste också finnas röster och rörelser, som vilja utgrunda hur det bör bli. De flesta människor i denna församling i detta land och i alla länder vilja ha den eviga freden. Men det är inte om detta det är frågan, utan frågan är hur vi skola komma dit, och då måste vi uppmuntra bemödanden, som allvarligt sysselsätta sig med den saken också. Somliga vilja ha så kallad isolerad svensk avrustning, vilken inte är isolerad utan en anslutning till avrustningen i hjärtat av Europa och en anslutning till mycket annat också, medan andra inte alls vilja eller obetydligt reflektera ens på en nedrustning. Däri ligga realiteterna. Om en byrå skall tala om för både de ena och de andra vad som bör ske, så har Nilsson förmodligen funnit sitt ideal. Det blir ett byråkratiskt undergrävande av demokrati och av individens rätt att bilda sig egna åsikter och göra dem gällande.

Nej, alla dessa föreningar arbeta på sitt sätt var och en inom sin miljö. Det bör inte vara en eller två personer, som skola bestämma vad som är förtjänt av informering. Ingen monopoliserad byrå alltså, om jag får be!

Herr förste vice talmannen: Den läggning diskussionen i dag fått, gör att jag kan yttra mig mycket kort i saken. Jag har vid ett par tillfällen sagt ifrån, hur jag i stort sett ser på dessa ting, och behöver inte upprepa detta, så mycket mindre som jag inte märkt någon starkare attack mot Kungl. Maj:ts förslag. Men jag har en blank reservation, och jag vill gärna delge kammaren, vad den innebär.

En blank reservation brukar ju alltid vara uttryck för något missnöje på någon punkt, och det är på det sättet, att jag inte är riktigt nöjd, trots att jag inte kommer att sluta med något annat yrkande än om bifall till utskottsförslaget. Jag är litet rädd för att de synpunkter, som jag nu kommer att framhålla, i någon mån störa samdräkten på de håll, där man stödjer utskottsförslaget, men jag tycker det skulle vara bra, om jag kunde störa den där samdräkten en smula. Jag är missnöjd därför att jag tycker, att utskottet i en punkt stödjer Kungl. Maj:ts fördelningsprinciper, och det är egentligen de, som utgöra den ursprungliga grunden till mitt missnöje. När utskottet låter påskina att det gärna skulle se, därest Kungl. Maj:t kunde få litet mera över

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

till informationsbyrån, så ber jag att få opponera mig. Informationsbyrån är mycket bra; den behövs, och det vore naturligtvis, som nyss sades, tacknämligt, om den kunde få ytterligare pengar, men denna byrå är i alla fall en tjänsteande. De som skola utföra det verkliga arbetet äro de stora föreningarna, som nå de många människorna.

Hur är det nu med anslagets fördelning? Jo, det är fördelat på det sättet, att till dessa verkliga arbetare återstå, sedan informationsbyrån fått sitt, 17,000 kronor. Det är under sådana omständigheter klart, att man måste se till, att dessa 17,000 kronor användas på det bästa och för saken nyttigaste sättet. Hur har man då från Kungl. Maj:ts sida fördelat dessa 17,000 kronor? Jo, man har först tagit ut 4,000 kronor till Föreningen för Nationernas förbund, och sedan har man ställt undan 3,000 kronor till stipendier för studerande. Sålunda återstå 10,000 kronor, som skola gå till dem, som jag kallade de verkliga arbetarna. Nu hörde jag — det enda jag ledsamt nog hörde av herr Tryggers anförande — att herr Trygger för sin del var varmt intresserad av just dessa båda anslag. Men varför skall just föreningen för Nationernas förbund ha anslag? Om det hade legat i tiden, att man skulle bilda ett Nationernas förbund och att människorna alltså borde inriktas på att stödja en sådan tanke, då tycker jag, att det varit fullkomligt på sin plats att man till en förening, som haft detta på sitt arbetsprogram, givit så mycket pengar man ansett sig ha råd att offra på saken. Men vi ha ju redan ett Nationernas förbund, och vad finns det då för anledning att understödja en förening för detta förbund. Vad som behövs av upplysningsverksamhet angående Nationernas förbund meddelas redan i våra skolor, och skulle det behövas något ytterligare, så bör den upplysningen ske här ifrån riksdagen. Jag tror, det skulle vara nyttigt, om vi toge upp litet av vad som passerar inom Nationernas förbund och sade vår mening därom och läte denna gå ut över landet.

Så ha vi dessa stipendier. Man sätter undan 3,000 kronor för att skicka ner några studerande att studera Nationernas förbund. Att det finns ett par, tre stycken studenter, som så att säga petat litet på Nationernas förbund, vad kan det ha för betydelse och nytta för den upplysningsverksamhet, som vi gått in för? Att jag har rätt på denna punkt, framgår redan av vad herr Trygger sade och av den stämning, som efter herr Tryggers yttrande kom till synes hos reservanterna. Vi ha mycket väl klart för oss, att reservanterna äro folk, som inte vill ha mer upplysningsarbete i denna sak än som de tvingas till att vara med om. Att de välja ut Föreningen för Nationernas förbund och studentstipendierna, det visar allra bäst, att dessa båda anslag inte på något sätt innebära några farligheter. De veta mycket väl, att ett anslag till den verksamheten gör vad det kan för att den verksamhet, som vi vilja bedriva, skall rinna ut i sanden.

Jag vill med detta ha sagt, herr talman, att Kungl. Maj:t, när man går att fördela pengarna, skall ta mera hänsyn till de sammanslutningar, som gå in för att praktiskt förverkliga upplysningsarbetet för freden, och mindre hänsyn till de sammanslutningar av en eller annan beskaffenhet, som syssla litet med Nationernas förbund. I övrigt har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman, mina herrar! Jag anser inte nödigt att göra något principuttalande i denna sak; jag har redan vid ett par föregående tillfällen sagt min mening på ett sätt, som jag tror varit ganska tydligt. Då nu emellertid herr förste vice talmannen trätt i stark opposition mot innehållet i första delen av utrikesministerns anförande, så ber jag för min del få säga, att om regeringen vid fördelandet av ett eventuellt anslag

kommer att följa de riktlinger, som utrikesministern där framställde, så kommer det eventuellt beviljade anslaget efter mitt förmenande icke att vara vidare skadligt, utan endast överflödigt, vilket emellertid redan det är betänkligt nog i en tid, då det är svårigheter att få budgeten att gå ihop.

Jag vill sålunda, om anslaget beviljas, uttala min anslutning till de riktlinjer för dess fördelning, som utrikesministern antydde, och särskilt vill jag i likhet med herr Bergman stryka under, att utrikesministerns uttalande om Svenska freds- och skiljedomsföreningen icke kan fattas på annat sätt, än att freds- och skiljedomsföreningen icke kommer att få någon del av anslaget, när det gäller den slutliga fördelningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Trygger*, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, skulle till upplysningsarbete för freden anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 6,000 kronor att användas som bidrag med 3,000 kronor till svenska föreningen för Nationernas förbund och med 3,000 kronor till vid universitet och högskolor bildade studentföreningar för Nationernas förbund; samt 3:o), av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle bifalla punkten 2 i den av honom i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Trygger* och *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Tryggers* yrkande.

Herr *Lindhagen* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 3 punkten 20 antager bifall till herr *Tryggers* under överläggningen gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Lindhagens* yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)*

Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.
(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Tryggers under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ekman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 45.

Punkterna 21—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Anslag till
hemliga ut-
gifter.

Punkten 25.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att samtliga de ordinarie anslag under tredje huvudtiteln, vilka icke i utlåtandet blivit särskilt omförmälda, måtte i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföras med oförändrade belopp.

Ifrågavarande punkt hade avseende på, bland annat, ordinarie anslaget till hemliga utgifter å 75,000 kronor.

Herr *Nerman*: Herr talman! Beträffande utrikesbudgeten i stort vill jag inte ytterligare betunga kammarens tid med att här yttra mig. Den förefaller mig vara sådan, som man har rätt att vänta av en expansiv borgerlig stat i våra dagar. Men det är en liten sak, som formellt misspyder den demokratiska staten, kanske mest genom sin lite gammaldags formulering, och som jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på under två minuter.

På avdelningen »Diverse» i utrikesbudgeten läses som punkt 10: Hemliga utgifter 75,000 kronor. Ingenting vidare. Kort och gott: hemliga utgifter. Allt det andra är begripligt för en modern människa, men på den punkten finns fortfarande kvar en formulering från vi kan ju säga »fornstora dar», d. v. s. från den hemliga diplomatiens tider. Nu vet man inte vad som menas med anslaget. Något mycket heligt och nationellt samlande måste det vara, eftersom det har begärts av alla sorters regeringar i åtminstone 38 år och beviljats av alla utskott och alla riksdagar. Nå, det kanske också är någonting relativt oskyldigt, kanske rent av någonting, som är nödvändigt för att hålla Sverige uppe som den särskilt fredsvänliga nation, som biskop Bergqvist och andra i dag påpekat, att Sverige är. Men i så fall vore jag tacksam om den lilla hemligheten kunde — jag skall vara mycket moderat — i någon mån avslöjas för riksdagen, jag begär inte i detalj, men åtminstone antydningssvis, så-

pass hänsynen till rikets säkerhet det medger. Man måste väl erkänna, att ingen ansvarskännande hushållare beviljar pengar till vad han inte alls vet syftemålet med.

Då jag anhåller att från det håll det kan ges — om inte regeringen kan, så kanske utskottet kan det — få en antydan, en mycket diskret antydan om, åt vad håll anslaget syftar, väntar jag alltså inte något uttömmande svar. Lyckligtvis blir varje svar på denna fråga ett svar av värde.

Vad som än ligger bakom hemligheten förefaller det mig, som om en sådan post inte hörde hemma i en budget år 1931 efter Kristus i ett land, som räknar sig som demokrati, och som en protest emot allt, som smakar hemlig diplomati, yrkar jag tills vidare avslag på punkten D, 10. Hemliga utgifter. Sedan jag fått besked ifrån sakkunnigt håll, där det kan ges, ber jag att få återkomma.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Själva den anslagsrubrik, som den ärade talaren anförde, borde ha sagt honom, att ämnet icke lämpligen bör bli föremål för en diskussion i kammaren. Ändamålet med dessa medels användning är, liksom med varje annat anslag, att främja vårt lands befogade intressen.

Herr **Nerman**: Herr talman! Jag är mycket tacksam för hans excellens herr statsministerns svar på frågan om de hemliga diplomatiska utgifterna. Något direkt svar blev det inte, men väl ett indirekt. Och då ingen kan ge besked i sak, skall jag be att på ytterligare ett par minuter få belysa frågan en smula historiskt. Jag har nämligen tagit mig för att titta litet på tidigare debatter i frågan, liksom jag också har tittat i en del gamla statsrådsprotokoll.

Frågan om det hemliga diplomatiska anslaget har nämligen varit uppe i riksdagen förr. På sätt och vis firar frågan 40-årsjubileum i år, och det kan ju vara anledning att celebrera ett sådant jubileum.

År 1891 väcktes i bägge kamrarna motioner om anslagets strykning, i den här kammaren av herr F. T. Borg och i andra kammaren av herr J. Andersson i Tenhult. Motiveringen var lika i bägge motionerna. Den låter så här: »Då slutligen hos oss de anledningar icke förekomma som i vissa andra länder ansetts påkalla hemliga fonder», så föreslog båda motionärerna, att summan avfördes vad beträffar Sveriges andel däri — det var då gemensam hushållning för Sverige och Norge. Motionernas öde är ganska intressant. Statsutskottet av 1891 granskade dem och avstyrkte med följande värtaliga fraser »... anser sig utskottet, i saknad av utredning i detta ämne, icke böra göra något bestämt uttalande, men föreställer sig, att anledning icke förefinnes till ändring i de bestämmelser som i förevarande avseende för närvarande lända till efterrättelse».

Ett något krystat uttalande alltså, och så vackert okunnigt och tillitsfullt. Det vore intressant att se, om 1931 års folkombud lika fromt — och ansvarslost — »föreställer sig», att man inte bör bryta med den hemliga diplomatin!

År 1891 blev det debatt i bägge kamrarna. I denna kammare förklarade utrikesminister Lewenhaupt i sak mycket lakoniskt: »Nödvändigheten av anslag till hemliga utgifter synes tillräckligt bevisad därigenom, att dylika anslag finnas i alla länder.» Enkelt och flärdfritt. En god diplomats svar!

I andra kammaren yttrade herr Andersson i Tenhult: »Beträffande mom. c.» — det var den här frågan — »anser jag, att de här förekommande

*Anslag till
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)*

Anslag till
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)

orden 'hemliga utgifter' äro så motbjudande, att de icke borde få finnas i svenska statens budget.»

Detta var år 1891, och herr Andersson i Tenhult var förmodligen ingen värre rabulist. Det har sitt intresse att erfara, att svenska riksdagen år 1931 säkerligen finner den hemliga diplomaten mindre motbjudande.

Anslaget bifölls 1891 utan votering, och för övrigt har det kommit igen alltjämt. Det höjdes på sin tid, år 1914, från 80,000 till 120,000 kronor, men har sedan gått ned till nuvarande 75,000 kronor.

Av vad jag hört i kammaren i dag — eller rättare av vad jag inte har hört — har jag bestyrkts i min uppfattning att — för att tala med salig Andersson i Tenhult — anslaget är motbjudande, att det har att göra med något, som då det gäller andra stater kallas med ett fult namn på franska, men för det egna landets del har vackrare namn: kunskapstjänst eller vad vi vill kalla det, införskaffande av internationella upplysningar, som inte kan fås på annat sätt än genom hemligstämplad verksamhet. En sådan statens internationella bildningsrörelse bör enligt min mening upphöra genom att studieanslagen indras.

Jag tror nu inte, att utgifterna försvinner med det. Men de kunde åtminstone cacheras litet bättre, så att de inte vanpryder demokratin alltför mycket. Det vore ändå en fördel, om demokratin kunde ha ett oskyldigt utseende. Då det har sitt stora intresse att få veta, hur svenska folkets ombud vid 40-årsjubileet av motionen år 1891 ställer sig till en den hemliga diplomatiens rest — det kanske finns mer — som slår upp i vacker blom i det här anslaget, ber jag att på denna punkt få yrka avslag och votering med räkning.

Herr Lindhagen: Jag kan upplysa herr Nerman om, att denna företeelse sammanhänger med något, som alla partier äro underkastade, nämligen den materialistiska evolutionen.

På den tiden, då jag först kom till andra kammaren, var parlamentarismen ännu en helig sak. Vi hjälptes åt att hjälpa varandra att upprätthålla den, ja, ibland ända till det yttersta. Då motionerades och interPELLERADES, i massmotioner eller i enstaka motioner, att det var en vänstersak, att den hemliga diplomaten skulle avskaffas. Men så kom materien och gjorde sitt verk. I samma mån vänstern blev mäktig, svalnade intresset, förmodligen därför att de nya ekonomiska förhållandena på höjderna gjorde, att man fick ett annat sinne-
lag än förut.

Vi ha också försökt att genom interpellationer få bort den fördomen, att vår utrikespolitik skulle behöva vara hemligare än vår inrikespolitik, i all synnerhet i detta land, som ju inte har några invecklade och brottsliga intressen att tillvarata i utrikespolitiken. Ty har man tvetydiga intressen, är det klart, att man behöver medel för att skyla dem.

Det har emellertid inte lyckats att på något sätt få ett förnuftigt svar i denna fråga. Men riksdagen har dock till och med en gång skrivit, på motion av mig, att det skulle lättas något på det hemliga. Det var inte alls länge sedan, men sådana saker växer det gräs över, som herr talman-
nen vet. De försvinna i lådorna. De rosta bort. Och nu finns det nog inte mera kvar än den aska, som riksdagsskrivelsen har efterlämnat i det krematorium, i vilket den blivit på detta sätt balsamerad.

Nu är det tvärtom så, att det finns en rödstämpel i utrikesdepartementet, såsom det förefallit i gång utan några regler. Det stämplas på hemligt, hemligt! När exempelvis en utländsk undersåte, som vistas här länge med sin familj och blivit roffast, plötsligt får order att inom åtta dagar lämna landet, och man begär tillgång till akten, så går det icke heller för sig. Det står en röd stämpel på den.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag skall inte här försöka lämna den upplysning, som väl bör lämnas från regeringshåll, utan vill endast säga, att det är klart, att man kan ha vissa önskingar på denna punkt. Att det kan behövas en reform i framtiden är också möjligt. Emellertid är det nog så, att alla länder ha denna post i sin budget. Och nu i dag kunna vi inte göra något för att åstadkomma en ändring, då vi inte ha någon motion i ärendet. För utredningsarbetet i framtiden, om man nu skall reformera på området, skulle det emellertid vara av intresse att taga reda på, hur det förhåller sig i utlandet. Jag skulle t. ex. vilja fråga, hur det står till i herr Nermans eget fädernesland där borta. Jag vet inte, om herr Nerman längre är erkänd i det fäderneslandet, men såsom gammal anhängare av detsamma kanske det kan ha något intresse även för honom att taga reda på, huruvida man inte har sådana här anslagsrubriker även där.

*Anslag till
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)*

Herr Nerman: Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren skall jag endast be att få säga, att jag trodde, vi här inte sitter i Sovjet-Unionens parlament utan i den svenska riksdagen. Det finns ett ordspråk, som säger att välgörenhet börjar hemma. Man kan ju börja göra väl i detta fall här! Och när det svaras, att vi kan framställa vissa önskingar och kanske få en reform i framtiden, ber jag att få fråga: varför inte börja i dag?

Herr Panli: Herr talman! Jag får verkligen säga, att jag tycker herr Nermans uppträdande är ganska anmärkningsvärt. Han kallar det att göra väl, när han ingenting annat gör än ställer till med en okynnesvotering. Jag kan inte finna någon lämpligare benämning, när man begär votering med namnupprop i en fråga, som inte varit underkastad den allra minsta beredning, och till vars utredning han inte själv gittat bidraga så pass mycket, att han ens kastat in en motion om saken. Om det är den sortens välgörenhet han tänker idka inom den svenska riksdagen, skall jag be att få uttala mitt beklagande i förväg.

Jag har i övrigt icke något sakligt bidrag till denna diskussion, som jag tycker är fullkomligt överflödig i nuvarande sammanhang, men jag har velat uttala en gensaga till den kraft och verkan den hava kan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Nerman, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslaget till hemliga utgifter skulle ur riksstaten utgå.

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om förbud för landsting att taga befattning med frågor om rikets för-svar.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 § i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om vissa
ändringar i
värnplikts-
lagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i värnpliktslagen.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 49, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Carl Gustaf Hammarskjöld* hemställt, att riksdagen måtte antaga

dels följande ändrade lydelse av 27 § 1 mom. A, a av värnpliktslagen den 12 juni 1925:

»a) vid *infanteriet* i sammanlagt etthundrasextiofem dagar, vilken tjänstgöring skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om nittio dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med tre repetitionsövningar om tjugufem dagar före utgången av fjärde året; dock att

värnpliktig, som uttagits för utbildning till underbefäl eller fackman, skall tjänstgöra i sammanlagt tvåhundra tjugufem dagar, vilken tjänstgöring skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om etthundra femtio dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med tre repetitionsövningar om tjugufem dagar före utgången av fjärde året»;

dels följande »Bestämmelser om lagens ikraftträdande»:

»1) Denna lag skall tillämpas från och med den 1 januari 1932.

2) I fråga om tjänstgöringsskyldigheten i beväringen under fredstid för värnpliktiga, inskrivna före år 1929, gälla vad i nämnda hänseende uti lagen den 12 juni 1925 stadgas, dock att beträffande värnpliktig, som till följd av laga förfall, beviljat uppskov eller uteblivande utan laga förfall icke börjat fullgöra honom åliggande första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd senast å tid, som i sådant avseende stadgas för värnpliktiga av 1928 års klass, denna lag skall tillämpas.»

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! Jag har i motion i denna kammare, nr 49, hemställt, att riksdagen måtte antaga en ändring i värnpliktslagen, angående en tredje repetitionsövning för infanteriet. Motionen avser icke hela årsklassen, ty en del av kontingenten till infanteriet, nämligen de till underbefäl eller fackmän uttagna, fullgör redan nu tre repetitionsövningar. Syftet var, såsom framgår av motionen, främst att vidmakthålla befälskaderns tjänstbarhet och utbildningsgrad, och det torde även i övrigt framgå av motionen, att den avser tiden, tills en ny försvarsordning tilläventyrs kan komma att antagas.

Detta är så mycket mer tydligt, som i sammanhang med genomförandet av en ny försvarsordning en ny värnpliktslag med all sannolikhet kommer att föreläggas riksdagen, såsom skedde vid de senaste härordningarna, 1901, 1914 och 1925. Utskottet har emellertid avstyrkt motionen under hänvisning till, att den av 1930 års riksdag beslutade försvarsutredningen numera påbörjats, i det att Kungl. Maj:t den 24 oktober 1930 tillsatt en kommission med uppdrag att verkställa en allsidig utredning av vårt lands försvarsfråga. »Vid sådant förhållande», heter det vidare, »finner utskottet alltjämt skäl ej föreligga för tillstyrkande av bifall till motionärens yrkanden.»

När jag väckte motionen, hade jag den uppfattningen, att försvarskommissionen sysslade med utarbetandet av en ny försvarsordning och att den icke hade

att taga befattning, åtminstone icke på grund av sitt uppdrag, med 1925 års försvarsordning annat än i den mån det befunnes möjligt att föreslå en hastigare övergång till den 1925 beräknade kostnadsramen. Jag kan sålunda från denna utgångspunkt icke finna, att min motion, som i första hand avsåg de närmaste åren, till dess beslut kunde fattas angående det förslag, som försvarskommissionen kan framlägga, på något sätt skulle kunna föregripa kommissionens utredning.

Jag anser följaktligen, att något hinder för andra lagutskottet att ingå på en prövning av vad som i motionen anförts icke borde ha förelegat.

Herr Westman: Jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet vid att utskottet i detta fall handlat efter vad som är allmän praxis inom alla riksdagens utskott, nämligen att om en fråga ligger under utredning och under utredningstiden upptages genom en motion, så hänvisar utskottet till den pågående utredningen och ingår icke i någon saklig prövning av motionen. Ett annat förfarande skulle ju förrycka förhållandet mellan Kungl. Maj:t och riksdagen samt leda till ett onödigt dubbelarbete.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Med anledning av vad andra lagutskottets högt ärade ordförande anförde vill jag påpeka, att i samma häfte som det nu förevarande utlåtandet även ingick det nyss behandlade utlåtandet nr 1. I formellt avseende förete där berörda frågor en viss likhet. Den fråga, som jag förelagt riksdagen, har i annat sammanhang förelagts även föregående års riksdag och avstyrktes då med hänsyn till den väntade försvarsutredningen. Den fråga, som avhandlas i utskottets utlåtande nr 1, har likaledes av enskild motionär förelagts föregående års riksdag och då av utskottet avstyrkts med hänsyn till, att under år 1929 en statens sjukvårdskommitté tillsatts. Men därmed är likheten i behandlingen slut. När denna motionär i år återkom med sin framställning, har utskottet beträffande det ärende, som behandlas i utlåtandet nr 1, inhämtat upplysningar ifrån sjukvårdskommittén, och sedan utskottet erfarit, att under den närmaste tiden icke något förslag i frågan vore att vänta, har utskottet funnit, att ifrågavarande spörsmål utan olägenhet kunnat lösas utan samband med övriga till sjukvårdskommittén överlämnade uppgifter, samt på grund därav hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t. När det ärende, som upptages i utlåtandet nr 2, behandlades, konstateras visserligen, att en försvarskommitté blivit tillsatt, men utskottet har icke, åtminstone att döma av vad som angives i betänkandet, trätt i förbindelse med denna kommitté eller gjort en motsvarande undersökning.

Formellt äro dessa frågor sålunda ganska lika, ehuru de blivit olika behandlade, men realiter kanske det finns en betydelsefull skillnad mellan de båda frågorna. Utlåtandet nr 1 behandlar nämligen en social fråga, och för en sådan finns det alltid gehör, under det att den motion, som behandlas i utskottets utlåtande nr 2, berör en militär fråga, och en sådan kan ju i regel icke räkna på samma sympati och förstående intresse.

Herr Westman: Jag yttrade mig mycket kort i mitt förra anförande. Jag väntade icke, att den föregående ärade talaren skulle så grundligt nagelfara utskottets sätt att behandla de båda motionerna. Jag förstår, att det ligger nära till hands för en militär, som är van vid uniformerade förhållanden, att fästa sig vid, att de båda motionerna underkastats en något olika behandling. Som den ärade talaren själv antydde, ligger orsaken i materiella hänsyn, men icke i de materiella hänsyn, som han angav, nämligen att vi skulle ha ansett, att den militära frågan vore så obetydlig, att vi icke fäste något avseende vid den.

*Om vissa
ändringar i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Om vissa
ändringar i
värreplikts-
lagen.
(Forts.)

Förhållandet förklaras på alldeles motsatt sätt. Den fråga, som den ärade talaren framfört i sin motion, berör en mycket stor och viktig detalj i vårt härordningsproblem. På grund av detta förhållande var det omöjligt för utskottet att ingå i en saklig prövning av ärendet, lösryckt ur dess sammanhang. Den fråga, som den ärade talaren upptagit, måste naturligtvis vägas i förhållande till alla andra frågor, som måste underkastas granskning vid försvarsproblemet's lösning. I den motion, som behandlas i utskottets första betänkande, har däremot upptagits en liten detalj, som mycket väl kan behandlas lösryckt, och då vi nu fått reda på att det skulle taga mycket lång tid, innan den kunde behandlas i det stora sammanhanget, begärde vi hos Kungl. Maj:t, att frågan skulle lösas för sig och snabbare än vad eljest skulle bliva fallet.

Jag hoppas, att den ärade talaren av mina ord har funnit, att hans pessimistiska uppfattning om utskottets intresse för vårt försvarsväsen icke har varit befogad.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvís till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 18. i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att uppföra ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 5,900,000 kronor.

*Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.*

Uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Trygger* m. fl. (nr 69) samt den andra inom andra kammaren av herr *A. Lindman* m. fl. (nr 95) hade hemställts, att riksdagen ville till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1931/1932 anvisa ett ordinarie reservationsanslag av 6,500,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet har icke ansett skäl föreligga att tillstyrka anvisande av högre belopp än som beviljats av riksdagen för budgetåret 1930/1931 och som jämväl äskats av Kungl. Maj:t för budgetåret 1931/1932. Utskottet avstyrker alltså de väckta motionerna om beviljande av högre anslag samt hemställer, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Tryggers m. fl. samt Lindmans m. fl. ovanberörda motioner (I: 69 och II: 95) i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptaga ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 5,900,000 kronor.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Kompermåla, *Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Wiklund, Nilsson* i Bonarp, *Strindlund, Holmgren* och *Persson* i Fritorp ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som ansluter sig till de synpunkter, vilka anförts i de väckta motionerna, har ansett, att ett belopp av 6,500,000 kronor är erforderligt för underhåll av flottans fartyg och byggnader under budgetåret 1931/1932.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herrar Tryggers m. fl. samt Lindmans m. fl. ovanberörda motioner (I: 69 och II: 95) öka ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 5,900,000 kronor, med 600,000 kronor till 6,500,000 kronor.»

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Under anslagstiteln »Underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.» beviljades vid 1928 års riksdag ett anslag av 6,500,000 kronor. Detta gällde sålunda budgetåret 1928/1929. Från och med det följande budgetåret, 1929/1930 — sålunda under de två senaste budgetåren — har riksdagen beviljat ett 600,000 kronor lägre anslag, eller 5,900,000 kronor. Det framgår nu av marinförvaltningens liksom av övriga myndigheters redogörelser, att det minskade anslaget icke räcker till att underhålla flottans byggnader och materiel på ett fullt tillfredsställande sätt.

Här har vid ett tidigare tillfälle av statsutskottets ärade ordförande framhållits, att det i allmänhet är en ganska dålig hushållning — jag tror, att han till och med använde ett kraftigare uttryck — att icke underhålla byggnader och materiel. Gäller detta om byggnader och materiel i allmänhet,

*Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
och hyggnader
m. m.
(Forts.)*

måste det i alldeles särskild grad gälla, då fråga är om en så ömtålig och komplicerad materiel som flottans krigsfartyg. Det är sålunda säkerligen ingen god ekonomi att alltför mycket pruta ned detta anslag.

Men härtill kommer en annan omständighet. Myndigheterna ha framhållit, att med den del av anslaget, som kan anslås till flottans materiel, måste man i första rummet tillgodose behovet för de fartyg, vilka äro rustade, under det att inskränkningar måste ske beträffande underhållet av den icke rustade delen av flottan, d. v. s. den fartygsmateriel, vilken ligger i beredskap. Om detta fortsätter ytterligare ett år, måste det leda till, att dessa fartyg icke befinna sig i beräknat skick och att sålunda deras utrustning icke kan ske på den i mobiliseringsplanerna beräknade tiden, vilket måste inge än starkare betänkligheter än det bristande underhållet i allmänhet.

På grund därav får jag yrka avslag på statsutskottets utlåtande i denna punkt och i stället bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är riktigt, som den föregående ärade talaren framhåller, att detta anslag varit uppe i 6 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor, men det berodde därpå, att vissa engångsarbeten krävde ett högre anslagsbelopp. Så snart dessa engångsarbeten och engångskostnader icke längre förelågo, nedskrevs anslaget till sitt nuvarande belopp. Då detta anslag liksom en del andra varit föremål för särskild prövning och debatt i riksdagen vid åtskilliga tidigare tillfällen, anser jag mig icke hava någon anledning att ytterligare gå in på frågan i dag.

Då jag icke kan finna, att någonting nytt inträffat, sedan riksdagen senast fattade beslut i ärendet, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Trygger: Jag är motionär, herr talman, i detta ärende, och därför skall jag be att få säga några ord.

Det finnes något, som är gemensamt för alla de regeringar, som ha efterträtt varandra här i Sverige, och sannolikt råder samma förhållande även i utlandet. Jag förmodar, att det gläder herrarna och att det också gläder vårt folk, att det åtminstone finnes något, som är gemensamt och att det icke alltid råder olika meningar. Det gemensamma är just, att man vid behandlingen av anslagsäskanden rätt flitigt söker använda uttrycket »statsfinansiella skäl». Man kan naturligtvis icke anföra blott statsfinansiella skäl till förmån för en speciell sak, utan man måste i sådana fall angiva realskäl, och därför kommer man att använda nyssnämnda uttryck, när man vill komma ifrån något, som man dock anser vara reellt viktigt.

Så är det också med avseende på förevarande anslag. Statsministern som departementschef erkänner, att det skulle vara önskvärt, att man kunde ge anslaget till så stort belopp, som marinförvaltningen har begärt. Men så komma de statsfinansiella skäl, som avhållit honom från att föreslå detta. Jag vill som sagt icke klandra honom, ty man har ju till och med i goda tider använt detta argument. Jag vet, att jag själv varit med om att åberopa statsfinansiella skäl för att icke framlägga ett förslag, ehuru det visserligen skedde av något slags förbiseende. När det är fråga om underhåll, tycker jag emellertid, att man icke får pruta på vad man anser önskvärt. Detta är en principiell ståndpunkt. Att pruta i sådana fall är nästan den sämsta ekonomi man kan tänka sig. Är det fråga om att skaffa något nytt, får man naturligtvis, om ens ekonomiska ställning lägger hinder i vägen, vara återhållsam, men när man har någonting, måste man se till, att det underhålls, så att det verkligen kan fullgöra sin uppgift. Annars bibehåller det ju icke sitt värde utan försämras, så att man kommer i en allt ogynnsammare situation. Det före-

faller mig därför, som om statsministern som departementschef, trots de statsfinansiella skäl för att spara så mycket som möjligt, som för närvarande otvivelaktigt föreligga, borde ha låtit detta anslag utgå med erforderligt belopp. Av de skäl jag anfört har jag varit med om föreliggande motion och yrkar bifall till den samt därmed också till reservationen.

*Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)*

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: På denna punkt liksom på varje annan har man vid årets budgetberedning självfallet fått söka avväga förhållandet mellan å ena sidan det önskvärda och å andra sidan det trängande eller oundgängliga. Man har i regel fått nöja sig med det sistnämnda med avstående från vad som kunnat finnas ur ena eller andra synpunkten önskvärt.

Det förefaller mig, som om man med så mycket större skäl skulle kunna göra detta i år, då man just på föreliggande punkt, såvitt jag kan förstå, anlade precis samma betraktelsesätt i fjol under en ekonomisk situation, då nödvändigheten att spara icke var så trängande som i år. Marinförvaltningens hemställan i fjol stannade vid 6,852,000 kronor. Regeringen äskade 6,076,000 kronor. I år begärde marinförvaltningen 6,500,000 kr. Behovet ur flottans synpunkt betecknades sålunda av marinförvaltningen som betydligt större i fjol än i år. Det belopp, varmed den dåvarande regeringen minskade anslaget på denna punkt, var sålunda något högre än den prutning på marinförvaltningens hemställan, som ägt rum i år.

På senaste tiden har man uttryckt önskemål, som jag finner vara ur militär synpunkt begripliga, nämligen att man måtte förskaffa flottan vad man kallar högre beredskap än den, som de senaste underhållsanslagen ha medgivit. Att just i år gå till anslagsökning i detta avseende kunde jag dock vid prövningen av denna fråga icke finna särskilt betingat. Jag tror därför, att regeringens hållning till anslagsäskandena på förevarande punkt i år låter sig ur finansiella synpunkter försvara lika starkt, ja, till och med kraftigare än fallet kunde vara i den hemställan, som framlades för fjolårets riksdag. Då riksdagen dessutom 1929 och 1930 under helt andra ekonomiska situationer satte beloppet för ifrågavarande ändamål till 5,900,000 kronor eller lika med det nu begärda, kan jag icke se annat, än att redan däri också låg ett skäl för regeringen att stanna vid detta belopp.

Jag tillåter mig uttala den förvissning, att riksdagen skall följa regeringen i denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hammar skjöld, Carl Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller, vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 48.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
kustartilleriets
materiel m. m.

Punkten 10.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 580,000 kronor, med 20,000 kronor till 600,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Lindblad, Olof Olsson, Nilsson* i Malmö, *Asplund, Waller, Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Olofsson* i Digernäs och *Ward*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 580,000 kronor, med 170,000 kronor till 410,000 kronor.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Vid denna punkt ha vi reseranter tidigare kommit fram med yrkande om ett anslag på 410,000 kronor, och vi ansågo oss böra upptaga det även i år, även om vi kände, att det ej fanns majoritet för detta. Emellertid ha vi icke ansett oss böra höja beloppet nu mitt under den pågående revisionen. Om icke för annat göra vi detta yrkande såsom en opinionsyttring för att man snarast möjligt måtte komma ned till de beräkningar, från vilka riksdagen utgick 1925.

Jag ber därför kort och gott, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Även jag har försökt, så långt som det varit möjligt, att följa de anvisningar, som lågo i 1925 års försvarsrevisions beslut. Men det gives punkter, där en tillämpning av de då gjorda beräkningarna skulle leda till sakligt orimliga resultat. Så bleve enligt min mening fallet, om man skulle tillämpa 1925 års beräkningar i den nu föredragna punkten. Därför hoppas jag, att kammaren också skall på denna punkt följa majoriteten inom utskottet, även om denna majoritet är annorlunda sammansatt än fallet var i föregående omstridda punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna punkten annat yrkande ej förekommit, än att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
kustartilleriets
materiel m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Malmö, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten 10, röster

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 11—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet, dels ock i ämnet väckt motion.

*Ang. vidgad
rätt till ut-
brytning av
vissa servitut.*

Genom en den 30 december 1930 dagtecknad proposition, nr 6, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta

Ang. vidgad
rätt till ut-
brytning av
vissa servitut.
(Forts.)

och kunna ske utan någons förfång. Enahanda rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, såframt ej servitutet visas hava tillkommit genom avtal. Utbrytning må också ske på yrkande av denna fastighets ägare, där det visas att servitutet även tyras.

Besväras flera — — — belöpande andel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1931.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått en i anledning av densamma inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 192, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte

1) ändra propositionens lagförslag i anslutning till den av Kungl. Maj:t i ärendet tillkallade sakkunnige byråchefen J. Hamrins mening, som funnit övervägande skäl tala för att i allo likställa den härskande fastighetens ägare med den tjänande fastighetens i avseende å rätten att påkalla utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte;

2) eventuellt besluta att ett avtal om servitut ej finge ensidigt brytas under i motionen angivna förutsättningar, förrän tio år förflutit från avtalets ingående.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att motionen nr 192 i första kammaren måtte anses besvarad genom vad under A) hemställts.

Reservation hade anmälts av herrar *Hagman*, *Lindhagen*, *Hage* och *Molander*, vilka hemställt, att riksdagen måtte antaga följande lydelse av det i propositionen berörda lagrummet:

»Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av ägaren till fastigheten eller av ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.»

Herr *Lindhagen*: Den fråga, som detta betänkande berör, är en gammal fråga. Den kan synas liten, så till vida att denna gamla fråga berör ett önskemål från en hel mängd småfolk på landsbygden, men för detta småfolk är det en stor fråga, och därför har jag intresserat mig för den, helst som jag har erfarenhet därav sedan gammalt och i de gamla tiderna också motionerat i den.

Det förhåller sig så, att på landsbygden, som vi känna så litet till här uppe, och särskilt i den norrländska landsbygden finnes det utbrytningar med full äganderätt av småägenheter av olika storlekar och de ha tillförsäkrats mulbete och skogsfång på huvudfastighetens mark.

Det ställer sig nu i verkligheten på det sättet, att så länge bägge parterna äro nöjda med denna ordning och ingen har något särskilt att beklaga sig över, upprätthåller man avtalet, och det blir intet vidare bråk därmed. Men man kan å ömse sidor ha anledning till klagomål i vissa fall. I en del fall är t. ex. avtalet så vagt, att det bara står ungefär det, att den, som har rätt till husbehovsvirke, får taga ut det. Då går han kanske vårdslöst tillväga och tager de bästa timmerträden eller den kraftigast växande ungskogen, som tilltalar honom mest, och då har den stora jordägaren skäl till missnöje. Där-

för är det då ett intresse för honom att påkalla denna servitutsrätts utbrytning och i stället till den andra fastigheten lägga ett område med äganderätt. Å andra sidan kan denna servitutsrätt vara omgärdad till den stora fastighetsägarens förmån med en del drakoniska bestämmelser, t. ex att servitutet endast får begagnas efter anvisning av honom. Han kan anvisa olämpliga platser, han kan anvisa olämpligt virke och till och med vägra utsyning, och på det sättet uppstår missnöje hos den lilla lägenhetsägaren. Då blir det för honom ett intresse att få utbryta sin servitutsrätt.

*Ang. vidgad
rätt till ut-
brytning av
vissa servitut.
(Forts.)*

Nu är denna lagstiftning tillkommen för att i någon mån ändra detta förhållande. Vi motionerade förr i världen mer än en gång om detta, men det gick ej. Nu tycker man, att tiden kunde vara inne att denna fråga verkligen blir löst.

Jag vill först säga, att uttrycken den »härskande» fastigheten och den »tjänande» fastigheten i detta fall vilseleda så till vida, att den härskande fastigheten är en smålägenhet och den tjänande är den stora fastighet, ifrån vilken den förra utbrutits. Något herravälde kan man knappast tala om från någondera sidan och om det utövas från någon sida, så är det väl snarast för den »tjänande» fastighetens sida. Uttrycket »härskande» och »tjänande» är bara en juridisk terminologi.

När det göres laga skifte, ha innehavarna av bägge fastigheterna rättighet att begära utbrytning. De äro då fullt jämställda inför lagen. Även om servitutet grundar sig på avtal — det må vara hur färskt som helst — får servitutet utbrytas. Där är således en rättsordning uppbyggd. Nu har man också velat avhjälpa missförhållanden, genom att tillåta utbrytning utan i samband med laga skifte. Men då skall det enligt förslaget göras på det sättet, att den tjänande fastigheten, d. v. s. den stora fastigheten, får alltid kräva utbrytning på samma sätt som när laga skifte äger rum och har således full frihet att själv bestämma när det skall ske. Även om avtal är ingånget, får den stora jordägaren göra det, men däremot får den lilla jordägaren icke bryta ut servitutet, om rättigheten är grundad på avtal annat än om själva servitutsrätten »äventyras» exempelvis genom att skogen uthugges.

Man frågar sig: varför denna olikställighet inför lagen? Varför kan man ej låta bägge två även i detta fall få rättighet att begära utbrytning? Ja, jag vet verkligen icke. Lagutskottet har försökt sig på en förklaring, och det är den att det ej behöves för den härskande, lilla fastigheten, därför att om den andra begär utbrytning, tillskyndas i alla fall den lilla jordägaren den fördelen, att den sämre rätten, nämligen servitutsrätten, för honom utbytes mot äganderätt. Men det får han icke själv begära, därför att »avtalets helgd» därigenom brytes. Den store jordägaren får bryta avtalets helgd, men den lille får icke göra det, därför att han får en förmån i alla fall, genom att han får en bättre rätt. Det kan hända, att det är olägligt för honom. Vanligen betalar han en årlig avgäld för denna rätt, men om utbrytning sker, skall avgälden väl kapitaliseras, och det är ofta kanske en olägenhet för honom. Varför skall han icke då själv få påkalla detta utan vara tvångsväktare för avtalets helgd, som man gör honom till? För övrigt får den lilla jordägaren vänta på denna utskottets present. Den kommer sällan eller aldrig, därför att såsom ovan sagts, först när den tjänande fastigheten har egen anledning därtill. Det är verkligen juridik, så det förslår.

Nu har lagutskottet funnit på att effektiva utbrytningar vid laga skifte tillåtas, därför att laga skiftet är till för utbrytningar. Ja, men denna lagstiftning är ju också till för att utan laga skifte kunna bryta ut sådana ägor. Varför kan det icke i detta fall som i det andra fallet bli en effektiv, likformig och rättvis lagstiftning?

Jag tänker på våra motioner i början av 1900-talet, som föllo till föga. Här

Ang. vidgad
rätt till ut-
brytning av
vissa servitut.

(Forts.)

är det verkligen för en regering möjlighet att någon gång på ett rättvist sätt bringa denna sak i ordning. Men nej — juristerna skola fortfarande krångla till det. Det finnes två s. k. sakkunniga som varit tillkallade för denna fråga. Jag vet inte, om herr Hamrin är jurist. Jaså, jag hör nu, att han är det, men det har han visst glömt, medan han sysslat i lantmäteristyrelsen med dessa saker. Man tillkallade också en annan jurist. Den ene sakkunnige, Hamrin, tyckte, att man bör likställa den härskande fastighetens ägare med den tjänande fastighetens i fråga om rätten att påkalla utbrytning, medan den andre ansåg, att detta icke gick för sig. Jag bryr mig ej om vad de sakkunniga tycka. Jag använder mitt förstånd och egen sakkunskap och tycker, att förslaget är alldeles orimligt. Jag kan ej finna annan förklaringsgrund än att här är det som på så många håll så, att det är småfolket, som man vill skall ligga under på något sätt.

Nu har saken trasslat till sig ytterligare genom att någon ordentlig utredning om huruvida staten skulle vara engagerad här eller ej icke förekommer. Domänstyrelsen har kört fram med den synpunkten, att det vore alldeles orimligt, att staten, som har många sådana fastigheter, besvärade med servitut, skulle kunna, genom att den lilla jordägaren får denna rätt, bli skyldig att släppa till skog. Nu är förslaget tillkommet främst för att skilja mellan enskilda, som ha svårast att komma överens många gånger, och staten är väl egentligen icke engagerad här. Men lagen är skriven så, att staten kommit med på ett hörn, och därför görs det stor affär av saken. Det går inte an med en sådan bestämmelse för statens del, och därför skall fortfarande den lilla jordägaren vara olikställd den större jordägaren. Detta hänger icke ihop. Domänstyrelsen frågar sig: hur skall man bära sig åt i framtiden? Men det finns intet hinder för att det i ett servitutsavtal hädanefter förbehålles, att utbrytningsrätt icke får begagnas. Det står nämligen icke i lagen skrivet, att ett avtal om att rätten ej får begagnas icke är giltigt. Domänstyrelsen kan trygga sig för framtiden genom sådant förbehåll. Om meningen är något annat, så är förslaget illa skrivet. I norrlandslagarna skrevo vi, att detta förord ej fick bryta lagen, men här har icke det skett.

För övrigt, har staten låtit sådana små områden med äganderätt utbrytas och tillförsäkrat dem skogsfång, vedbrand och mulbete, då är det ej något som strider mot den antagna grundsatsen, att staten, liksom den nu söker tvinga enskilda, också för egen del medgiver fullkommandet av berörda från statens mark redan utbrutna fastigheter. Här säljas årligen en mängd kronodomäner med skog, och det, anser man, gör ingenting. Vid den norrländska avvittningen skänktes statens skogar just till bönderna, för att de skulle få den med äganderätt. Dessa människor där uppe begripa för övrigt icke, varför de skola sättas i olika ställning mot de andra småbönder, vars jord utbrutits från enskild mark, jämte ett skogsområde. Domänstyrelsen påstår, att det är något över 2,000 lägenheter i landet, där på det sättet kronan skulle bli skyldig, *om det begäres*, att bryta ut skog. Det begäres väl endast, om man tycker, att man nödvändigt behöver det, och i huru många fall det blir, vet ingen.

Vi reserverar ha därför i överensstämmelse med den ene s. k. sakkunnige med stöd av vårt eget förnuft yrkat bifall till den av den från lantmäteristyrelsen tillkallade sakkunnige framställda formuleringen, men i vår reservation står det felaktigt 1930 i stället för 1931, vilket jag ber att få ändrat. På de skäl, jag anför, yrkar jag bifall till reservationen.

Jag vill säga, att vid sådana utbrytningar gäller det i alla fall för båda parterna enligt bägge förslagen, att det icke kan ske utbrytning bara när en vill det, utan det skall dessutom tillkomma det villkoret, att *det finnes medföra nytta och kunna ske utan förfång*. Däri kan ju inrymmas mycket,

och det är gudi nog av kontroll på båda parterna. Här är det, menar man, icke den stora jordägaren som skall ytterligare kontrolleras, utan som vanligt endast den lilla. Men med denna bestämmelse blir det väl tillräcklig kontroll på båda.

*Ang. vidgad
rätt till ut-
brytning av
vissa servitut.*

(Forts.)

Herr **Westman**: Herr talman! Vi känna ju alla det varma intresse, med vilket den föregående ärade talaren omfattar småfolkets sak. Det förefaller mig emellertid, som om han ej tillräckligt uppskattade de fördelar, som den nu föreliggande propositionen och utskottets utlåtande äro ägnade att medföra just för dem, vilkas intressen den ärade talaren vill tillgodose.

Den ärade talaren ansåg, att den lille jordägaren, som han uttryckte sig — jag skall använda den ärade talarens terminologi, för att det skall bli lättare för kammarens ledamöter att följa med, fastän den icke är i allo riktig — kunde enligt propositionen komma i ogynnsammare läge genom att den stora fastighetens ägare kunde tvinga honom att vara med om en utbrytning av servitutet i de fall, som anges i lagen. Emellertid finnes, såvitt jag förstår, ingen anledning att framföra det klagomålet nu, ty på den punkten har icke skett någon som helst ändring genom propositionen, utan vad propositionen har gjort är det, att den utvidgat den lille jordägarens rätt att få servitutet utbrutet. Propositionen är således ett steg i den riktning, den ärade talaren önskat, men den har icke gått så långt som den ärade talaren ansett lämpligt. Den ärade talaren vill nämligen, att man, utöver vad propositionen medger, skall gå så långt, att man säger, att den lille jordägaren, d. v. s. den som äger den fastighet, till vars förmån servitutet är inrättat, skall äga rätt att utbryta servitutet även där servitutet är grundat på avtal. Det innebär, om man ginge den ärade talaren till mötes, att det skulle bli så, att om två personer träffat ett avtal om servitut, så skulle omedelbart därefter den, som fått servitutsrätten, kunna säga: »Jag vill ha denna rätt förvandlad till äganderätt.» Den ärade talaren har själv i sin motion sagt, att detta är ägnat att medföra ganska stora betänkligheter. Han har där sagt, att man borde stadga, att åtminstone tio år borde förflyta mellan avtalets ingående och en dylik begäran. Det förefaller därför, som om den ärade talaren ej skulle behöva ställa sig så helt och hållet oförstående gentemot de betänkligheter, som dikterat utskottets hållning, ehuru den ärade talaren i sin reservation och sitt anförande ej tagit med den synpunkt, han hade med i sin motion.

Man skulle kunna anföra ganska mycket för att bemöta de principiella synpunkter, den ärade talaren anlade, då han sade, att det icke var någon likställighet mellan de båda parterna i avtalet enligt denna proposition. Jag skall för att belysa saken nöja mig med att endast säga, att där står den ärade talaren på en rent formell ståndpunkt. Den ärade talaren brukar så ofta varna för formalism inom juridiken, men jag undrar, om han inte för ett ögonblick låtit sina juridiska instinkter få överhand över sitt civila jag. Det är väl ändå tämligen självklart, att man kan i större utsträckning medge en person, som gjort ett avtal med en annan, att giva sin motpart en bättre rätt än man kan medge den, som fått en sämre rätt, möjlighet att påfordra, att få denna sämre rätt utbytt mot en bättre.

Slutligen vill jag bara med några ord beröra frågan om den betydelse, som en tillämpning av den ärade talarens förslag skulle få med hänsyn till statens domäner. Det förhåller sig ju så, att man under sista tiden genom förordningarna 1925 och 1929 slagit in på det systemet i Norrland att låta fastigheterna kooperera med varandra därigenom, att man till en torparens förmån kan lägga ett servitut på kronojord. Man har således ställt i utsikt för en massa torpare där uppe, att de skola kunna få frilösa sina fastigheter,

Ang. vidgad
rätt till ut-
brytning av
vissa servitut.
(Forts.)

och därvid få äganderätt till inägojorden och samtidigt få servitutsrätt till bete och skogsfång å kronans skogar. Nu vill den ärade talaren korsa över detta system helt och hållet genom att säga, att torparna skola enligt lagen få rätt att omedelbart begära att få denna servitutsrätt förvandlad till äganderätt. Det är klart, att skulle de tillämpa denna rätt, som de enligt lagen skulle få, skulle förhållandena bli ytterst märkliga och besynnerliga på kronans skogar i Norrland. Då skulle man få ett par tusen enskilda skogsområden inkastade här och var utan plan i kronoskogarna.

Emellertid sade den ärade talaren — jag förbiser icke det — att kronan kan i blivande kontrakt med dessa torpare skriva, att torparna icke få begära sig av den möjlighet att förvärva äganderätt, som lagen medger. Det är naturligtvis i och för sig mycket olämpligt, om kronan i lagstiftningsväg ger en medborgare en rätt och sedan i administrativ väg tager från honom den. Men därtill kommer, att det kanske icke är så alldeles säkert, att kronan verkligen skulle ha juridisk möjlighet att tillämpa det system, som den ärade talaren förordade. Det är en av de svåraste frågorna i den svenska juridiken överhuvud att avgöra, vilka bestämmelser i de svenska lagarna, som äro tvingande och vilka som icke äro tvingande. Och det förhåller sig nog så i detta fall, att auktoriteterna kunna befaras vara oense, huruvida icke den bestämmelse i delningslagen, som vi nu tala om, är av tvingande natur.

Jag vågar därför hemställa till kammaren, att kammaren skall finna, att det steg i den lille jordägarens intresse, som föreslås i den föreliggande propositionen och förordas av utskottet, är väl avvägt, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det tycks vara förfärligt besvärligt för dem, som här yttrat sig, att komma ifrån sakens enkelhet. Först skola vi tala om förhållandet mellan enskilda jordägare, ty det är dem förslaget närmast är till för. Vi kunna lämna frågan om statens skogar tills vidare, ty det är fel i den kungl. propositionen att den inte innehåller någon verklig utredning om det förhållandet.

Det anses nu så rörande, att vi gå ett litet och till på köpet partiskt fjät, när det gäller att reglera förhållandet mellan de enskilda. Skall det behöva gå århundraden, innan steget tages fullt ut?

Det har i reservationen framhållits, att när båda parterna äro nöjda med saken, så bråka de inte utan låta det vara, och äro de missnöjda å ömse sidor, ha de reella skäl till det, och jag har sagt, vilka dessa skäl äro. I så fall kan det påfordras utbrytning från ömse sidor. Men till grund för kravet på utbrytning kunna också ligga baktankar, som inte ha fog för sig, och därför står det, att utbrytning får ske endast om det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Varför skall inte den ene lika väl som den andre kunna begära utbrytning? Det gavs i utskottet icke det ringaste skäl härför.

Lagutskottet säger nämligen, att det här privilegiet för den stora fastigheten är befogat, därför att »en sådan utbrytning alltid för den servitutsberättigade medför, att den relativt svagare servitutsrätten utbytes mot den starkare äganderätten», och så invänder utskottet: »Häremot kan visserligen invändas», — vad jag anmärkt — »att redan enligt gällande rätt ett servitutsavtal ensidigt kan brytas, i det att dels envar av kontrahenterna vid laga skifte äger påkalla utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut, därest det kan ske utan någons förfång, dels ock den tjänande fastighetens ägare kan påfordra utbrytning utan sammanhang med skifte av sådana servitut, om det finnes medföra nytta och kunna ske utan förfång.» Här invänder utskottet, att det kan tydligen ske i ganska stor utsträckning, men utskottet säger icke, varför det inte kan ske också i detta fall. Jo, säger utskottet: »Att vid laga skifte ett

servitut av angivet slag bör utbrytas, är emellerid helt naturligt, då skiftets ändamål just är att upphäva en tidigare rådande gemenskap.» Det är just den nya lagstiftningens uppgift också. Varför skall den nya lagstiftningen gå och halta på kryckor, när den andra, skifteslagstiftningen, inte behövde några kryckor. »Ej heller torde någon befogad anmärkning kunna framställas mot att den tjänande fastighetens ägare tillerkänts rätt att utan samband med skifte påkalla servitutsutbrytning, då en sådan utbrytning alltid för den servitutsberättigade medför, att den relativt svagare servitutsrätten utbytes mot den starkare äganderätten.» Det är hela utskottets motivering och det är ju, som jag tillåtit mig kalla den i min reservation, en juridisk »circulus vitiosus» eller uttytt »brottslig cirkelgång».

Ang. vidgad
rätt till ut-
brytning av
vissa servitul.
(Forts.)

Nu kommer jag till frågan om statens fastigheter, för vilka de förhållanden, man tänkt reglera i fråga om den enskilde, skulle kunna suspenderas. I ensittarlagen står uttryckligen, såvitt jag minnes, att den lagen, som har ett visst anförvantkap med den nu ifrågavarande, gäller inte för kronans mark. Varför har inte regeringen skrivit här också, att denna lag gäller inte för kronans mark, eller också givit skäl, varför den inte bör gälla för kronans mark? Riksdagen skulle också nu kunnat klara ut frågan provisoriskt genom följande tillägg: »dock att vad sålunda stadgats om utbrytningsrätt för ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, ej skall avse servitutsrätt till skogsfång och mulbete å kronan tillhörig mark».

Nu sade den siste ärade talaren, att det är en av de svåraste frågorna i juridiken att avgöra, om en bestämmelse är tvingande eller inte. Skall man skriva lagbestämmelser, för att de lärda skola stå här och utreda, vilket som är rätt, och konstruera motsatta meningar? Nej, man skall väl skriva lagen så att man vet, vad som är rätt och icke rätt och så att all lärdom förstummas inför lagens tydliga bokstav. Så gör man i andra fall, och det borde man göra också här, men det kanske är så, att juristerna börja få för litet att göra och söka även genom lagstiftningen hålla öppna en del diskussionsämnen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels också, av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle antaga det av utskottet förordade lagförslaget med den ändrade avfattning av 3 § första stycket, som angivits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Stadener* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo.

*Om viss
ändring i
expropria-
tionslagen.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande viss ändring i expropriationslagen.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 9, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Kropp* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:ten anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av gällande expropriationslag, vartill en utredning i av motionären anmärkta avseenden kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindhagen* och *Norman*, vilka hemställt om bifall till motionens yrkande.

Herr *Lindhagen*: Ja, herr talman, det förekommer ju då och då motioner, som gå i samma riktning som den förevarande, och jag tycker, att det vore på tiden, att man lyssnade till motionärernas önskningar och fick en lösning. Det är en stor apparat att sätta en expropriation igång, och särskilt då det gäller småsaker, borde det kunna finnas utvägar, på vilka man kunde lösa frågan på ett enklare sätt. Detta är emellertid så mycket svårare nu som det är bestämt, att den, som begär expropriation, under alla förhållanden skall betala alla ersättningar i rättegången.

Jag har min erfarenhet i detta avseende ifrån Stockholm, och jag kan säga, att vi här äro vana vid att det hugges till med orimliga belopp och att expropriationsnämnderna också taga till rundligt, då det gäller betalningen. Om det emellertid visar sig i en rättegång, att den, från vilken mark skall tagas, har erbjudits en rundlig och skälig ersättning, och sedan expropriationsnämnden inte går längre, bör man ju kunna åtminstone låta kostnaderna halveras eller bedömas efter vad som för varje fall provas skäligt. Det är det, som motionären begär. Men nu säger utskottet bara det, »att den, som utsättes för det intrång, som expropriationen innebär, utan risk att behöva gälda kostnaderna därför, bör äga påfordra en fullt opartisk uppskattning av värdet å den egendom han nödgas avstå. Detta skäl synes utskottet alltjämt äga giltighet. Ett stadgande av den innebörd motionären i första hand ifrågasatt skulle kunna medföra, att den för expropriation utsatte ej vågade annat än godtaga ett alltför lågt ersättningsbelopp».

Här gäller det således den heliga äganderätten framför allt, och den skall nu till och med sättas under förmynderskap. Det talas jämt så mycket om, att individen bör söka finna sig till rätta i förhållandena av egen kraft. Det framhålls också, i ålderspresidentens tal här i kammaren i år, att därpå skola vi bygga. Men i detta föga ömmande fall skall personen i fråga sättas under förmynderskap och frånhändas möjlighet och uppfordran att själv bedöma vad han rimligen och anständigtvis bör begära för sin jord.

Det är en illusion, att expropriationsnämnderna alltid göra en fullt opartisk uppskattning, ty även de bestå av människor.

Här har jag i min hand ett brev, som ger belägg för detta påstående. Brevskrivarens erfarenheter äro icke hämtade ifrån mitt erfarenhetsområde, Stockholm, utan från den rena landsbygden. Det ser ut som även vid expropriation de stora jordegendomarna gynnades på bekostnad av de små jordegendomarna, precis som det förhåller sig i den fråga, i vilken jag nyss begärde votering.

Brevskrivaren, med vilken jag är bekant, säger, att han under 20 år i landet varit ombud för flera hundra jordägare i expropriationsmål och han meddelar sina erfarenheter i följande ordalag:

»Enligt den nya expropriationslagen är man vid utseende av ledamöter i expropriationsnämnd bunden till en lista på vissa personer, utsedda för tre år av resp. K. B. och landstinget. Dessa personer äro 'välsinnade' förtroendemän hos stat, landsting och kommun, de flesta aspiranter på förtroendeposter och på karriär såsom kommunalmän och politiker samt i varje fall angelägna att bli omvalda till det ganska lukrativa uppdraget som ledamöter i expropriationsnämnden. De äro sålunda angelägna att stå väl med dem, som utsett dem i förhoppning att bli omvalda. Det är därför mycket svårt att få en expropriationsnämnd, som står på jordägarnas rätt, och dessa uppleva ofta mycket bittra besvikelser och få ej ens en bråkdel av vad de verkligen borde ha i ersättning. Härvid är det en mycket viktig faktor, att staten vid alla järnvägsexpropriationer lägger kostnaden för marklösen på landstinget och detta i sin tur lägger ansvaret till viss del på kommunerna. Expropriationsnämndernas värdering är därför ofta för låg och intet uttryck för det verkliga värdet, och att förplikta jordägaren att betala rättegångskostnader, om värderingen gått honom emot, blir en skriande orättvisa mot en massa små jordägare, som få lida för de relativt fåtaliga fallen, där någon tredskats och begärt oskäligen ersättningsbelopp. Skall en bestämmelse införas om skyldighet för jordägare att i vissa fall betala rättegångskostnader bör detta sålunda begränsas till sådana fall, där uppenbart oskäligen belopp blivit begärda.»

Det är just vad jag i min reservation inskränkt det till. Brevskrivaren fortsätter på följande intressanta sätt:

»Expropriationslagen är för övrigt fruktansvärd. Den medger visserligen alltid ersättning för själva den mark, som tagits i anspråk, men ersättning för 'intrång' skall minskas med värdet av den nytta, som jordägaren haft av exempelvis järnvägens tillkomst. Så anlägges en station. Dessa äro nästan alltid 'nödvändiga' på storgodsens eller storbolagens mark eller i omedelbar närhet av dessa. Här uppstår en ofantlig värdestegring, som markägaren får gratis. Från stationen går järnvägen emellertid över en massa småbönders skiften, i regel rätt igenom deras åker. De hava mycket ringa nytta av järnvägen, men de se med förtvivlan denna gå rätt över deras åkrar. De begära ersättning för intrånget, men de få ingen alls, därför att de förmenas ha så stor nytta av järnvägen. Det är mycket synd om dessa små markägare som 'det nu är, men det blir fruktansvärt, om de därutöver skola riskera rättegångskostnader därför att de med rätta begärt en ersättning, som av det betalningsskyldiga landstingets förtroendemän förvägrats dem.»

Här är således åtskilligt att fundera på. Jag har återgivit brevets innehåll för att jäva utskottets uppfattning att allt, som hänskjutes till en expropriationsnämnd, blir underkastat opartisk utredning. Det kan man inte begära av vanliga människor.

Herr Westman: Herr talman! Den föregående ärade talaren slutade sitt anförande utan att göra något yrkande. Under sådana omständigheter kan jag fatta mig kort, då jag väl kan utgå ifrån att den ärade talaren icke kommer att komplettera sitt anförande genom att längre fram under debatten göra något yrkande. I händelse något yrkande skulle göras ifrån annat håll, ber jag emellertid få fästa kammarens uppmärksamhet vid att det här uteslutande är fråga om vem som skall betala kostnaden för förfarandet vid expropriation. Här är det icke alls fråga om storleken av den summa, som bör betalas för de

*Om viss
ändring i
expropriationslagen.
(Forts.)*

*Om viss
ändring i
expropria-
tionslagen.*

(Forts.)

exproprierade områdena, ej heller hur värderingen skall ske, utan det är bara fråga om vem som skall betala kostnaderna för förfarandet.

Den ärade talaren läste upp ett brev, som han fått, och i den punkt, som det nu är fråga om, sade brevskrivaren, att han hade samma uppfattning som utskottet. Han hyste de starkaste betänkligheter för att gå den väg, som förordats i motionen, och sade, att det var fruktansvärt — för att bara taga den sista delen av hans brev — för bönderna, att det skedde en så orättvis värdering i hans trakt, så att de fingo för litet betalt för sin jord, och då vore det ändå ohyggligare om de skulle få betala expropriationsförfarandet för att de begärt ett skäligt pris, som de icke fått.

I själva verket är det så, att den ledande synpunkten för mig, då jag ställt mig på den ståndpunkt jag kom till i utskottet, är, att jag velat tillvarata den lilla jordägarens intressen. I stora affärer, som röra sig om miljoner, spelar det ingen roll vem som betalar kostnaderna för förfarandet, men det är beträffande de små affärerna, som denna fråga har stor betydelse.

Låt oss tänka oss det fallet, att ett bolag vill sätta upp en elektrifieringsstolpe utanför en lägenhetsinnehavares husknut. Bolaget bjuder honom ett lågt pris, ungefär efter vad det är vanligt att bjuda, då icke ömmande omständigheter föreligga. Nu kan den lilla lägenhetsinnehavaren säga: »Jag är inte belåten med detta, låt oss gå till en värdering!» Han vet, att det kostar ingenting för honom. Men annorlunda blir det, om motionärens synpunkter vinna beaktande. Då blir lägenhetsinnehavaren utsatt för den pressen, att de, som vilja exproprieras av honom, säga: »Tag nu vad som bjudes, ty annars riskerar ni vid värderingen, att vårt anbud blir förklarat skäligt, och då får ni bara den summan men dessutom får ni betala kostnaderna!» Det kan rent av tillskyndas honom en förlust på det sättet, och det har han inte råd till. Därför måste han taga det säkra för det osäkra och godta den oskäligt låga summan.

Det är detta fall, som varit avgörande för mig, då jag ställt mig avvisande till motionen. Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Jag är fullt överens med lagutskottets ärade ordförande om att det problem, som det här är fråga om, kan och bör ses ur olika synpunkter och att det är rätt svårt att komma till rätta med. Jag har därför icke kunnat — och det har icke varit fråga om det just i denna motion — vara med om någon direkt lagändring, men jag har ansett det betydelsefullt, att en utredning borde företagas i motionens syfte.

Avsikten med motionen är tydligen att söka få till stånd en bestämmelse, som skulle kunna främja frivilliga överlåtelser i stället för ett tvångsförfarande, som nu mången gång måste komma till stånd, och jag finner det vara alldeles påtagligt, att de nuvarande bestämmelserna stimulera markägarna att söka mången gång tilltvinga sig oskälig ersättning för den mark, som det är ett samhällsintresse, att han avstår. Just därför, att expropriationskostnaderna vanligtvis ställa sig så höga, vill den, som önskar marken, den, som begär att få köpa den, draga sig i det längsta och vill gärna slippa detta tvångsförfarande, och detta kan markägaren bygga på genom att ställa sig avvisande och framtvinga en, som jag sade, oskäligt hög ersättning. Motionären i den punkt, som det här rör sig om, såväl som motionären i nästa punkt på föredragningslistan har ju själv dragit fram exempel på att så är fallet, och det ligger tydligen alldeles klart så till också, att just det förhållandet, att man drar sig för de höga expropriationskostnaderna, gör, att man är villig att i stället bjuda en rätt hög ersättning, under det att den, som skulle bli föremål för expropriation, är mycket ovillig att taga även en väl tilltagen ersättning, där-

för att han har möjlighet att pressa upp priset, då expropriation i varje fall blir dyrare för köparen.

Enligt min mening är det icke mer än rätt och riktigt, om man kunde få till stånd bestämmelser här, varigenom denna ovillige markägare riskerar, om han spänner bågen för högt, att den också kan brista. Motionären har här framhållit en risk, som kunde tänkas lämplig, nämligen att vederbörande kan riskera att få vara med om att bidraga till expropriationskostnaderna.

Jag vill anföra en annan synpunkt, som kanske inte direkt hör hit, men som jag tänker mig skulle kunna få komma med i en blivande utredning, ifall en sådan kunde få komma till stånd. Jag åsyftar nämligen en ändring av 38 §, som ju bestämmer, att den ersättning, som expropriationsnämnden kommer till, i varje fall inte får sättas lägre än vad som frivilligt har erbjudits. Funnes det en liten risk även här för den ovillige markägaren, skulle det nog ej skada — jag är ju inte alldeles övertygad om att man på det sättet kan komma tillrätta med problemet, men min uppfattning är den, att problemet är så betydelsefullt, att det vore av värde att få en utredning igångsatt, och ur den synpunkten har jag reserverat mig till förmån för motionärens yrkande.

Jag har begärt ordet närmast för att framställa detta yrkande om bifall till den av herr Lindhagen och mig till betänkandet fogade reservationen.

Herr Lindhagen: Det var av förbiseende jag inte gjorde något yrkande om bifall till reservationen. Detta sker emellertid nu.

Lagutskottets ordförande började med en felaktig utgångspunkt, då han sade, att det här bara var fråga om vem som skall betala rättegångskostnaderna. Detta är en sekundär fråga. Främst gäller det hur mycket som fordras av den, som skall släppa till mark. Det som jag läste upp, visar, hur det förhåller sig med det opartiska bedömandet, som förväntas av den av statsmakterna organiserade expropriationsnämnden. Det visar också på den skillnad, som ibland göres mellan storfolk och småfolk i landsorten.

Här fordras annan lagstiftning, som jag tidigare varit med att påyrka, nämligen om förändrad tillsättning av expropriationsnämnderna. Även det hjälper kanske icke stort, ty makthavare, var vi än befinna oss, ligga över. Hur själva tillsättningen än reformeras, blir det vanskligt i alla fall med rättvisan.

Herr Bissmark: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att i allra största korthet ange, att jag för min del delar de synpunkter, som motionären framlagt. Jag tror icke det skulle vara alldeles omöjligt att finna en lämplig form för att bestämma, i vilket fall kostnaderna för rättegången böra drabba den, som har avvisat ett skäligt anbud. Jag förstår mycket väl de farhågor, som uttalats av utskottets ärade ordförande, då han framhåller, att det kan för en liten jordägare vara svårt att stå inför pressen av att riskera att få betala kostnaderna och att han för den skull blir benägen att gå ned så långt som möjligt för att slippa undan den risken, men jag undrar å andra sidan, om man inte kunde finna en utväg att taga bort denna risk, genom att man t. ex. stadgade, att den, »som har avvisat ett anbud, vilket han uppenbarligen bort godtaga», etc. Då fick man en norm, som skulle kunna vara lämplig.

Det förekommer för närvarande, att folk ockrar på att motparten skall betala rättegångskostnaderna, och motparten resonerar som så, att hellre än att betala 300 kronor i kostnader, så ger han — i stället för de 25 kronorna, som kunna anses vara ett skäligt belopp — exempelvis 150 kronor. Vederbörande få alltså ett belopp, som med många hundra procent överstiger det skäliga.

*Om viss
ändring i
expropria-
tionslagen.
(Forts.)*

*Om viss
ändring i
expropriationslagen.*
(Forts.)

och den betalande parten tjänar i alla fall på det, då han inbesparar rättgångskostnaderna.

Jag tror icke det vore ur vägen att i denna fråga begära en utredning, och jag ansluter mig till det yrkande, som i detta avseende föreligger.

Häri instämde herr *Linder*.

Herr von Geijer: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med vad utskottets ärade ordförande nyss anförde, men han talade i första person singularis. Jag anser mig därför böra säga, att den synpunkt han framhöll jämväl var bestämmande för mig. Det har sagts här flera gånger, och jag gör mig skyldig till en upprepning, om jag ännu en gång påpekar det, att det är en tveeggad historia, som mycket väl kan missbrukas, av den ena såväl som av den andra parten. Likaväl som ägaren av jorden möjligtvis i vissa fall kan tvinga fram en expropriationsnämnd, där detta näppeligen behövs, kan å andra sidan ägaren, om det gäller småfolk, en änka till exempel, som icke har reda på förhållandena, skrämmas att taga för litet för det. Jag tycker, då det är så pass vägande åt båda hållen, att det icke är någon direkt anledning att gå ifrån den allmänna princip, som från början varit gällande vid expropriation, nämligen att den, från vilken jord tages, har berättigade anspråk att få den egendom, som tages ifrån honom, värderad och få den tillförlitligt och opartiskt värderad. Vore det icke mera skäl, om man anser expropriationskostnaderna för höga, att man inriktade sig på den punkten och försökte få ned dem? Kan man icke få någon annan ordning för uppskattningen? Det är ju möjligt, att det icke går, men att därvidlag nu utan vidare gå in med en skrivelse, som riktar sig direkt emot den gamla principen, att den, från vilken jord tages, har berättigad anledning att få den värderad riktigt till dess fulla värde, tycker jag för min del är ganska betänkligt. Det är denna omständighet, som föranlett mig att här ansluta mig till den mening, som fått sitt uttryck i utskottets utlåtande.

Herr Westman: Herr talman! Jag ber att endast få säga några ord om den väg, som herr Bissmark anvisade.

Herr Bissmark sade, att han ansåg, att man kunde reflektera på en lagändring av det innehållet, att om en person avvisade ett anbud, som han uppenbarligen bort antaga, borde han få stå kostnaderna. Men låt oss tänka på exemplet med den lilla lägenhetsinnehavaren, som får besök av bofagsherrarna, åtföljda av deras jurist. De säga till honom: »Det anbud, som vi här ger er, är sådant, att ni uppenbarligen bör anta det.» Inte kan denne enkle man göra en distinktion mellan en lagtext, som innehåller ordet »uppenbarligen», och en lagtext, där detta ord är utelämnat. Han känner sig stå inför en övermakt, och han tänker, att det inte är värt, att han inlåter sig i någon tvist med dessa höga herrar, när han får betala expropriationskostnaderna, för den händelse expropriationsnämnden ger dem rätt. Då tar han naturligtvis det säkra för det osäkra och antar anbudet. På så sätt kan jordägaren tillskyndas förlust.

Jag förstår mycket väl, att det i många av herrarnas erfarenhet finns ledsamma fall, då jordägare utan fog hava propsat och tilltvingat sig alltför höga ersättningar. Men det är, som den siste ärade talaren, herr von Geijer, framhöll, likväl så, att skall *någon* betala något oskäligt, bör detta vara den, som vill exproprieras. Herr von Geijer utvecklade sakens stora principiella innebörd, och jag ber kammaren lägga på hjärtat de ord, som han lärom uttalade. Dessa synpunkter hava naturligtvis beaktats också vid

vårt ståndpunktstagande inom utskottet, ehuru jag i mitt första anförande inte så starkt framhöll dem.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om viss
ändring i
expropriationslagen.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om förenklat förfarande för erhållande av rätt att framdraga elektrisk starkströmsledning.

*Ang. erhål-
landet av rätt
att framdraga
elektrisk stark-
strömsled-
ning.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 24, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Frändén* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande ändrade lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar:

1 §. Har, för någon Orts förseende med belysning eller drivkraft — — — upplåtas.

Menighet — — — vattendrag.

Ej heller — — — användas.

Skall — — — tillämpning; dock att förhöjning i ersättningen — — — jämlikt de i samma lag stadgade grunder skall utgå samt att, där ersättningen ej sättes högre än den ersättningsskyldige före förrättningen bjudit, envar skall stånda sina kostnader och vardera gälda halva förrättningskostnaden. Skall fastigheten användas för kronans räkning — — — icke tillämpas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits,

1) av herr *Lindhagen*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen med anledning av ifrågavarande motion ville hos Kungl. Maj:t anhölla om övervägande och förslag till sådan ändring av 1 § i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska ledningar, som av motionären ifrågasatts;

2) av herr *Norman*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *Lindhagen*: I denna motion föreligger en liknande fråga som den i nästföregående utlåtande behandlade. Ståndpunktstagandet måste därför bli detsamma såväl för dem som vilja bifalla förslaget som för dem, som vilja avslå det.

Herr *Frändén* har påvisat, att vi redan ha en lag, nämligen lagen om allmän flottled, som innehåller just en sådan bestämmelse om fördelning av rättegångskostnaderna, som påyrkats även i den nyss behandlade motionen. Det går således an att lagstifta i den riktningen — det har *Frändén* visat.

I överensstämmelse med min ståndpunkt i det nästföregående ärendet har jag emellertid här velat tillstyrka en skrivelse för att denna fråga skulle behandlas gemensamt med den i den förra motionen väckta. Jag tillät mig i lagutskottet fråga, om jag kunde påräkna motionärens biträde för min reservation. Därtill ropade han högt nej till vår gamman och förlustelse. Jag för min del rättar mig efter yrkandenas sakliga innebörd.

Ang. erhål-
landet av rätt
att framdraga
elektrisk stark-
strömsled-
ning.
(Forts.)

Herr Frändén: Jag uppkallades av herr Lindhagen.

Jag ber att få nämna, att min motion mottogs i utskottet med ett rungande nej från alla partier. Den ene efter den andre kom upp och talade om vilket förfång här skulle komma att ske för småbrukarna och torparna; de skola förstås alltid åberopas i alla frågor. När jag hörde, att alla, såväl socialdemokrater som högermän, bondeförbundare och frisinnade, gingo emot min motion, beslöt jag mig för att i stillhet begå nederlaget och inte göra något större väsen därav. Jag vill nämligen icke som herr Lindhagen strida för stridens egen skull, utan jag vill strida för sakens skull. När jag faun, att det var fullkomligt omöjligt att uppnå något resultat, ansåg jag det inte värt att gå med herr Lindhagen på hans reservation med begäran om utredning. Jag hade aldrig begärt någon sådan och kunde av det enkla skälet icke följa honom.

Trots att min motion, som någon socialdemokrat yttrade, var den mest radikala i sitt slag, som framkommit, kan det hända, att jag än en gång återkommer till riksdagen med den, men då skall jag styra om, att jag har en liten provkarta på vilka småbrukare det är, som i detta fall tillpressa sig oskälliga ersättningar.

Herr talman! Jag har för närvarande intet yrkande.

Herr Norman: I konsekvens med mitt ståndpunktstagande i föregående ärende har jag här reserverat mig blankt. Jag har nämligen ansett, att om vi skulle få en skrivelse om hela det problem, som herr Kropp tagit upp i sin motion, skulle självfallet även nu ifrågavarande detalj i problemet beaktas vid utredningen. När nu kammaren har avslagit yrkandet om en utredning av hela problemet, har jag inte någon anledning att strida för att få bara denna detalj belyst utan kommer under sådana förhållanden att rösta för utskottets yrkande.

Herr Lindhagen: Herr Frändén har misstagit sig. Jag strider inte för stridens skull; det gör jag aldrig, utan för sakens skull. Är det bara en, som gör det, så kan det sedan bli flera.

Nu har Frändén sagt, att han kommer igen med denna sak nästa år. Om han nu biträtt reservationen, hade vi i alla fall varit två, och då kvantiteten i vår tid har så stor betydelse, skulle vi tillsammans — från olika partier till på köpet — ha ingett större respekt än nu jag, som är ensam, medan herr Frändén av hänsynsfullhet mot majoriteten för denna gång avstått från sin rätt.

Jag yrkar bifall till reservationen och kommer aldrig att rösta för utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet endast yrkats, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle bifalla den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr Lindhagens yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 69.

Herr Tjällgren erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Riksdagen framhöll redan 1914 i skrivelse till Kungl. Maj:t, att ett allmänt och starkt behov förelåge därav, att en omarbetning av gällande stängselförordning komme till stånd. Över denna riksdagsskrivelse infordrades utlåtanden med resultat, att behovet av en revision vitsordades av så gott som samtliga hörda myndigheter.

Interpellation ang. förändrad lagstiftning rörande stängselförordningen.

År 1925 avlät riksdagen ånyo skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t under framhållande, att den utveckling, som ägt rum sedan frågan vid föregående tillfälle var föremål för myndigheternas yttranden, ytterligare understrukt behovet av en omarbetning av stängselförordningen och därmed i sammanhang stående stadganden. Riksdagen erinrade bl. a. om det under senare åren alltmera framträdande intresset från jordbrukarnas sida för en rationell beteskultur och avsöndringsinstitutets allt större användning.

Det övervägande antalet av de angående 1925 års riksdagsskrivelse hörda myndigheterna vitsordade ånyo behovet av den ifrågasatta revisionen, varefter Kungl. Maj:t vidtog åtgärder för utarbetande av förslag till lagstiftning i ämnet, och den 3 oktober 1928 avgåvo härför tillkallade sakkunniga betänkande med förslag till lag om ägofred.

I motiveringen till lagförslaget erinras bl. a., att 1857 års stängselförordning såsom ledande princip med avseende å ägofredens tryggande uppställer skyldighet för ägare av hemdjur att hålla sådan vård om dessa, att de ej oöfverlåtligt inkomma å annans mark. I förhållandet mellan grannar har denna skyldighet förlänats endast begränsad tillämpning och ägofredsintresset huvudsakligen tillgodosatts genom bestämmelserna om stängselvitsord. Enligt dessa kan stängselvitsord principiellt göras gällande mellan grannar, oavsett huruvida ägorna å endera eller båda sidorna av ägoskillnaden betas eller ej. Fastighetsägare kan därför begagna vitsordet mot granne, även om ingendera har behov av hägnad i råskillnaden, och den som håller betesdjur å sin mark kan göra vitsordet gällande mot granne, som ej låter beta sina ägor.

Betydelsefulla undantag från reglerna om stängselvitsord finnas emellertid. Sålunda tillkommer ej stängselvitsord den, som med åker, äng eller plantering möter skog, utmark eller beteshage, eller den som med enskild mark möter kronopark eller annan skog eller mark, vilken står under kronans omedelbara vård och ej upplåtits till nyttjande åt enskild person eller menighet, samt i regel ej heller innehavare av avsöndrad lägenhet emot stamfastighetens ägare eller ägare av utjord eller urfjäll emot angränsande fastighetsägare. Ägare eller innehavare av fastighet har alltså i vissa fall fränkänts rätt till stängselvitsord, under det att dylikt vitsord kan göras gällande mot honom själv.

Denna principiellt olika ställning motsvarar tydligen icke vår tids rättsuppfattning. Därjämte är att märka, framhålla de sakkunniga, att undantagen från vitsordets tillämpning beträffande innehavare av inägojord respektive avsöndrad lägenhet kunna befaras motverka utvecklingen av småbruks- och egnahemsrörelsen samt av nyodlingsverksamheten i allmänhet. Det torde även vara tydligt, framhållas vidare, att ej heller stängselförordningens fördelning mellan vederbörande grannar överensstämmer med nutida rättsuppfattning. Även mot vissa andra bestämmelser i gällande stängselförordning kunna, enligt vad de sakkunniga betona, befogade erinringar göras, varför de sakkunniga, i överensstämmelse med den av 1914 och 1925 års riksdagar hävdade uppfattningen och i likhet med det övervägande flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna, komma till den slutsatsen, att en revision av gällande stängselförordning är av behovet påkallad.

De sakkunnigas betänkande lär ha varit remitterat till vissa myndigheter för yttrande; vilka åtgärder Kungl. Maj:t därefter eventuellt vidtagit, har jag mig icke bekant. Då en ändring i nu gällande bestämmelser på förevarande

Interpellation ang. förändrad lagstiftning rörande stängselskyldigheten.
(Forts.)

område torde vara ett allmänt önskemål bland den jordbrukande befolkningen i stora delar av landet och särskilt i de norrländska länen, får jag vördsamt hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande spörsmål:

Är det att förvänta, att statsrådet kommer att föreslå Kungl. Maj:t att för innevarande års riksdag framlägga förslag till förändrad lagstiftning angående stängselskyldigheten?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman hr *G. Rosén* på grund av katarr i luftvägarna tillsvidare är till arbete oförmögen, intygar

Stockholm d. 11. 2. 31.

Georg Engstrand.

leg. läk.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bergqvist* för tiden den 16—den 28 i denna månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för valnämnd att vidtaga viss anordning till förebyggande av trängsel bland valdeltagarna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 122, gjorde framställning angående anslag till ändring och utrustning av vissa lokaler å tandläkarinstitutets tandfyllningsavdelning; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkterna 138 och 148, gjorda framställningar angående dels anslaget till arvoden till speciallärare vid tekniska högskolan, dels ock upplåtelse av ett område å norra Djurgården för tekniska högskolans behov;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ombyggnads- och reparationsarbeten vid riksbankens avdelningskontor i Malmö;

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Norrköping;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1931 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

nr 7, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt understöd åt förra städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Växjö Matilda Ekberg;

nr 8, i anledning av väckta motioner om gratifikation åt vaktmästaren vid riksdagens tryckeriexpedition E. Rönnboms änka;

nr 9, i anledning av väckt motion om understöd för en gång åt förre vaktmästaren hos andra kammaren J. A. Eriksson;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för

underhåll och pensioner till avskedat indelt manskap vid armén och marinen m. m. jämte en i ämnet väckt motion:

nr 11, angående regleringen av utgifterna för budgetåret 1931/1932 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 12, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1930;

andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om införande i förordningen angående expeditionslösen av bestämmelse, att protokoll över borgerlig vigselförrättning icke behöver lösas av kontrahenterna.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.18 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 13 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Justerades protokollen för den 7 och den 10 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, statsutskottets utlåtanden nr 20 och 21 samt bankoutskottets utlåtanden nr 4—11.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 12, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1930.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 6 och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående biträdande från Sveriges sida av ett av sovjetregeringen inför Nationernas förbund framlagt avrustningsförslag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.36 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
